

COMMISSION SPECIALE
CHARGE D'EXAMINER LA
GESTION DE L'EPIDEMIE DE
COVID-19 PAR LA BELGIQUE

BIJZONDERE COMMISSIE
BELAST MET HET ONDERZOEK
NAAR DE AANPAK VAN DE
COVID-19-EPIDEMIE DOOR
BELGIË

du

van

VENDREDI 26 MARS 2021

VRIJDAG 26 MAART 2021

**Hoorzitting met de heer Koen Geens, gewezen minister van Justitie en Europese Zaken.
Audition de M. Koen Geens, ancien ministre de la Justice et des Affaires européennes.**

L'audition commence à 11.15 heures et est présidée par Mme Laurence Hennuy.
De hoorzitting wordt geopend om 11.15 uur en voorgezeten door mevrouw Laurence Hennuy.

La **présidente**: Je remercie M. Geens d'être présent aujourd'hui. Il débutera par une présentation qui nous sera transmise par après.

Koen Geens: Madame la présidente, chers collègues, je m'efforcerai d'être bref dans la mesure du possible, parce que vos questions sont assez détaillées et méritent donc une réponse précise.

Comme je n'ai plus accès à tous les services qui m'étaient accessibles dans le passé, je parlerai un peu plus en néerlandais qu'en français. Veuillez m'en excuser. Cependant, comme les interprètes disposent du texte, ils pourront le suivre. Par avance, je vous remercie tous, ainsi que Mme la présidente, pour votre attention.

De hele wereld is verrast geworden door een zeer ernstige pandemie waarvan de potentiële omvang en ernst in de beginfase zwaar werden onderschat. Het zijn pas de tv-beelden van Bergamo die West-Europa hebben wakker geschud. Voordien verwachtte men een herhaling van de SARS zodat het tot China en Azië zou beperkt blijven. Hoewel ons land geen rechtstreekse luchtverbindingen met Wuhan en de provincie Hubei had, weerhield dat het virus er niet van om zich na de krokusvakantie ook in België te verspreiden. Hadden we ons sneller kunnen realiseren dat dit zou fout lopen? Ik denk het wel. Hadden we bij de bevolking een draagvlak gevonden om bvb. de skivakanties op dat ogenblik te verbieden? De vraag stellen is ze beantwoorden.

Het is de opdracht van uw commissie om na te gaan wat beter kan zodat pandemieën of gezondheids crisissen in de toekomst efficiënter kunnen bestreden worden. De perfectie in crisissen bestaat niet, maar we waren zeker niet perfect voorbereid. Onze democratische samenleving en institutionele complexe structuur, niet alleen in België maar in het hele Westen, zijn basisgegevens waarmee we het zullen moeten blijven doen. Niettemin is er ruimte voor verbetering. Veel ruimte voor verbetering, ook in België.

Hoewel niet alles op voorhand kon worden voorzien, is het duidelijk dat de basisstructuren van overleg, coördinatie en besluitvorming moeten klaar staan en snel geactiveerd moeten kunnen worden. Een dergelijke regeling bestaat in het kader van het Crisiscentrum en de Nationale Veiligheidsraad. Wellicht was onze structuur niet geschikt, zeker niet 100% geschikt voor dit soort langdurige crisissen. De scope en duur van deze pandemie vereisten bijsturingen in de governance. Bijsturingen in de loop van een proces zijn nooit eenvoudig.

Dat heel Europa, en ook de VS, worstelden met dit virus kan voor ons geen excuus zijn. Onze drie gidslanden, afhankelijk van de taalgroep waartoe we behoren, Duitsland, Frankrijk en Nederland, zijn ook niet voorbeeldig geweest. Ook dat is geen excuus. De Anglo-Amerikaanse landen doen het na een chaotische beginfase nu beter, dankzij hun vaccinatiepolitiek, maar dat valt buiten de onderzochte periode. Gelukkig werd, met een

enorme inzet en veel creativiteit, het ergste vermeden. Elke inwoner waarvan het overlijden redelijkerwijze had kunnen worden vermeden, is er evenwel één te veel en moet ons motiveren om een uitstekende reeks implementeerbare beleidsvoorstellen te formuleren. Ik zal dat straks aan het einde van mijn uiteenzetting proberen te doen bij wijze van besluit.

Het is misschien niet heel empathisch om te zeggen, waarvoor ik me alvast wil verontschuldigen, maar in de nasleep van deze gezondheids crisis kondigt zich een economische en budgettaire uitdaging van formaat aan. Crisissen hebben de vreemde neiging om zich onmiddellijk te laten opvolgen door een andere crisis. De voorbije twintig jaar heb ik het nooit anders geweten. De bankencrisis werd een schulden crisis, de terreur crisis werd een migratie crisis, de vraag is wat de coronacrisis zal worden.

Maar zoals we het virus zullen overwinnen of toch op zijn minst beheersen, zullen ons land en Europa ook deze problemen te boven komen. Het is voor mij duidelijk dat daarbij de EU in deze dossiers een uiterst belangrijke rol zal spelen. Persoonlijk ben ik ervan overtuigd, en dat zal ik aan het einde herhalen, dat zo'n pandemie veel meer op Europees niveau zou moeten worden aangestuurd, en dat ons continent veel sterker in relevante economische en populatieregio's moet worden verdeeld om maatregelen te nemen wanneer ze nodig zijn. Wat heeft Hamburg met München of Turijn met Napels te maken? Heeft Roubaix meer te maken met Nice dan met Moeskroen? Heeft Turnhout niet meer met Eindhoven te maken dan met Aarlen? Ik veronderstel dat ook met die dimensie uw commissie in haar aanbevelingen rekening zal houden, en ik kom erop terug in mijn conclusies.

Wees gerust, ik ga de leidraad van uw vragen zo nauwkeurig mogelijk volgen, op het repetitieve af. Toch wil ik u het volgende zeggen. Wat waren voor mij de moeilijke vragen toen we van start gingen in maart 2020? De moeilijke vragen waren diegene waarvan ik voelde dat ieders intuïtie verschillend kan zijn, of het nu was in mijn eigen partij of in een andere, in mijn eigen regio of in een andere regio of een ander land. Op die onderliggende waardeoordelen wil ik dieper ingaan. Ze leiden immers tot zoveel politieke strijd omdat ze niet geëxpliciteerd worden.

Ten eerste, we zaten met een virus dat we niet kenden. Dat betekent een leerproces en heel veel leergeld. Heel de wereld, ook heel de politieke wereld, ook de Belgische politieke wereld, de Vlaamse, de Waalse, de Brusselse, de Duitstalige, hebben ontzettend veel leergeld betaald. Dat is niet verbazend als men met een uitdaging geconfronteerd wordt die onder omstandigheden, ik ben voorzichtig, nieuw is. Het vreemde is dat we geen geduld hebben om te leren. Op een bepaald moment, toen men in bepaalde landen aankondigde dat er een vaccin zou zijn in december 2020, dacht ik bij mezelf dat dit totaal uitgesloten was. Ik heb in mijn verleden vaak met farmaceutische firma's te maken gehad. Dat ongeduld om te leren heeft ons ertoe gebracht ons nu al met het vaccin vertrouwd te maken en, meer zelfs, ons ongelukkig te maken over de slechte verspreiding ervan, hoewel het vaccin er buiten alle verwachting vroeg gekomen is. Ik ben precies zoals u allemaal. Ik wil enkel zeggen dat het opmerkelijk is. Ik heb nooit iets in de medische wereld zo snel ontwikkeld geweten.

Ten tweede, mensen reageren heel verschillend op dit virus. Er zijn mensen die absolute voorrang geven aan de gezondheid en anderen aan het leven. Die twee groepen overlappen elkaar niet helemaal. Ook dat is iets wat men geleidelijk aan leert in de crisis, bij de eerste groep gaat het er vooral om dat het gezondheidssysteem niet mag overbelast worden om duurzaam te blijven en om andere zieke mensen die aan andere kwalen lijden te kunnen helpen. Voor de andere groep gaat het erom, waar mogelijk, elke dode te vermijden. Er is een groot verschil tussen beide doelstellingen. Een absolute quarantaine en een permanente lockdown tot het virus uitgeroeid is, of het gezondheidssysteem in stand proberen te houden. Dan is er de voorrang voor gezondheid en leven ten aanzien van de vrijheid van het individu en van de economie. Ook die twee groepen vallen niet helemaal samen.

Ceux qui trouvent la liberté individuelle davantage importante ne supporteront pas le couvre-feu. Ceux qui trouvent la liberté de commerce très importante seront d'accord avec un couvre-feu dans la mesure où la liberté économique n'est pas trop mise en péril. Dans un tel débat sur la vie et la mort, sur le système de santé, sur la liberté de commerce et surtout la survie de notre économie et dans la discussion sur les libertés individuelles, tout le monde, avec des préférences spécifiques, pense nécessairement avoir raison. C'est ce qui explique nos disputes à l'heure actuelle et dans le passé. J'ai découvert que, partout dans le monde, l'équilibre dont question est difficile à trouver. Donc, ceux qui pensent que c'est propre à notre pays savent que ce n'est pas le cas. Et même les meilleurs leaders reconnus pendant des décennies comme étant d'excellents politiciens se trouvent en difficulté au moment où ces valeurs sont en confrontation aiguë et doivent être conciliées.

Quant à la dernière leçon que j'ai apprise, je la connaissais déjà mais j'ignorais que c'était à un tel point. Nous avons énormément de problèmes à persévérer. La persévérance est quelque chose que nous n'avons pas trop. Je dis toujours à mon épouse que le virus se comporte comme un enfant gâté mais que notre société a aussi un peu de ces qualités. Il faut en effet que ça aille vite. On trouve que deux semaines de quarantaine ou de *lockdown* devraient déjà suffire. Nous sommes donc condamnés partout dans le monde, et ne nous blâmons pas trop. Nous ne devons pas chercher des excuses. Nous devons seulement accepter la nature humaine comme une donnée avec laquelle il faut vivre. Partout dans le monde, on trouve ce jeu de yo-yo dont on parle tellement dans les chiffres. C'est une réalité qui est ce qu'elle est.

U vroeg mij onder meer of Justitie voorbereid was op een grootschalige gezondheids crisis.

Toen de crisis uitbrak, had ik als minister van Justitie vijf prioriteiten: de gevangenen beschermen, de werking van het faillissementsrecht schorsen, het gerecht in staat stellen om duurzaam te functioneren, de organisatie van erediensten in goede banen leiden, en de vennootschappen en verenigingen toelaten om hun algemene vergaderingen en de neerlegging van hun jaarrekeningen uit te stellen. In elk van die domeinen waren er heel dringende prioriteiten.

De volmachtenwet, waarop toenmalig premier Wilmès zich kon beroepen, dateert van 27 maart 2020. Nadat de regering in vrij dramatische omstandigheden was gevormd op 17 maart 2020, waren er op 6 april al vier genummerde KB's opgesteld die te maken hadden met Justitie en besproken waren door de kern+10, alsook met de Raad van State, behalve dan het KB over de gemeentelijke administratieve sancties (GAS). Die KB's hadden respectievelijk betrekking op het gerecht, op de gevangenen en op de vennootschappen. Één KB dat ik belangrijk vond en waarvoor ik op de derde dag van de crisis faillissementsdeskundigen heb samengeroepen, was het KB nummer 15. Ik zou immers niet hebben gewild dat een kwart van het economische leven in staking van betaling ging. Zoals u zelf kunt vaststellen, is dat KB pas op 24 april gepubliceerd, hoewel het gelijktijdig klaar was met de eerste 4 KB's. De politieke wereld kon zich namelijk niet akkoord verklaren met een snelle schorsing van de faillissementen. Sommigen geloofden immers in de creatieve destructie van Schumpeter. Uiteindelijk zijn we er op 24 april toch in geslaagd en geniet onze economische wereld nog altijd van een soort *sursis*. Voormalig minister Ducarme is daar overigens zeer behulpzaam bij geweest.

Ik heb in de loop van de maanden april, mei en juni negen keer in de commissie voor Justitie en in de COVID-commissie getuigd. U vindt die negen vergaderingen, die meerdere honderden pagina's beslaan, als bijlage 1 bij de stukken die ik zal neerleggen. Ik heb dus permanent aan de commissie voor Justitie en de COVID-commissie gerapporteerd over de stand van zaken bij Justitie en over de uitvoering van de KB's. Als bijlage 2 vindt u een precieze tijdslijn die weergeeft welke KB's wanneer geldig waren en wanneer ze al dan niet werden verlengd. Op die manier krijgt u een helder overzicht van die aangelegenheid. Ik zal niet op elk van die KB's ingaan. Ik zou dat natuurlijk liever wel doen, maar u hebt er niet naar gevraagd en ik wil er u niet mee vervelen. Ik ga er wel vanuit dat u vindt dat het in die sector niet al te slecht is verlopen.

Huidig minister van Justitie Van Quickenborne en ikzelf hebben ervoor gezorgd dat 17.000 gedetineerden werden getest op COVID-19, met een positiviteitsratio van 3,6 %. Dat is een positiviteitsratio die maar half zo hoog ligt als de positiviteitsratio bij de rest van de bevolking. We zijn er dus in geslaagd om de pandemie in de gevangenen zo goed mogelijk te beheersen. Dat is het gevolg geweest van een aantal instructies, die u in bijlage 3 terugvindt. De heer Van De Voorde, de directeur van het gevangeniswezen heeft die in de loop van de maand april met een meticuleuze precisie opgesteld. Ze getuigen tevens van een uitstekende pedagogie, waardoor het gevangeniswezen, met behulp van KB nr. 3 over het penitentiair verlof, de uitgaansvergunningen en de vervroegde vrijlatingen, een redelijk mooie prestatie heeft neergezet. Mocht daar een pandemie zijn uitgebroken, dan hadden wij naast ons eigen ziekenhuis Sint-Jan in Brugge, twee ziekenhuizen als reserve: het AZ Jan Portaels in Vilvoorde en een ziekenhuis in Luik. We hebben dus geprobeerd om zo goed mogelijk te anticiperen op de mogelijkheid van een uitbraak.

Ondertussen produceerde het gevangenis personeel zo veel mogelijk mondmaskers, samen met de gedetineerden, die in de gevangenen zelf hebben voorzien in de bevoorrading. We organiseerden ook virtuele bezoeken via videoconferentie. Ontzettend veel mensen, die vroeger nooit bezoek kregen, kregen via videoconferentie, soms vanuit een ver land, wel bezoek.

Op de vraag of Justitie betrokken was bij de informatieloop en de briefings in de beginfase, is het antwoord neen. Het is pas wanneer mijn vicekabinet, op verzoek van de premier op 27 februari in een IKW

Volksgezondheid werd uitgenodigd, dat mijn kabinet officieel op de hoogte werd gesteld binnen de regering.

U vraagt naar de federale beslissingen en maatregelen in de maanden december 2019 tot maart 2020.

Les premiers messages que nous avons reçus étaient les messages de la presse internationale dans les premières semaines de janvier. Ce n'était pas au sein du gouvernement, mais de la presse internationale avec, comme révélateurs, le *lockdown* de la province chinoise de Hubei et la construction impressionnante d'hôpitaux dans cette région. Le 2 février, le premier cas d'un agent de commerce, je crois, de la Chine a été constaté en Belgique. Il a été mis en quarantaine et si je me souviens bien, il était asymptomatique.

U stelt mij vragen naar het pandemieplan. Dat was niet ter beschikking in dezelfde vorm als het griepandemieplan van 2006. Het bleek dat men met de zegen van de World Health Organisation op een andere manier de voorbereiding had uitgevoerd, waarbij er veeleer een algemene toolbox van instrumenten ter beschikking was, die naar gelang van de noden kon worden ingeschakeld, veeleer dan een scenario dat alle structuren, aspecten en stappen bij één ziekte, bijvoorbeeld griep, uiteenzet.

De beheersstructuur met RAG en RMG, Risk Assessment en Risk Management Group, maakt daar deel van uit op grond van het interfederaal protocol van 5 november 2018. In de RMG zetelen per deelstaat, en voor Brussel nog wat meer, twee vertegenwoordigers: één namens de minister en één namens de administratie. Dan is er nog de bijna informele wijze waarop, de tekst zegt het zelf, "routinematig personen, waarnemers en experts kunnen worden toegevoegd aan deze organen." Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor de Risk Assessment Group, waarin Sciensano, de Hoge Gezondheidsraad en het National Focal Point ook een zetel krijgen, naast de specifieke experts die geselecteerd worden uit het netwerk. Het toont aan hoe groot de tafel moet zijn om al die mensen een plaats te geven.

België heeft in de eerste weken moeten werken met wat beschikbaar was en met de structuren waarin voorzien was, alsook de zeer ruim samengestelde IMC Volksgezondheid. In de hele gezondheidlijn zijn de vice-eersteministers niet vertegenwoordigd, in tegenstelling tot bij de federale fase van het noodplan. Pas toen die werd afgekondigd, waren we vanuit de vice-eersteministers meer bij het beheer van de crisis betrokken.

Op 26 februari wijst het kabinet van de eerste minister het kabinet Volksgezondheid erop dat de gouverneurs niet over richtlijnen en voldoende informatie beschikken. Het is een voorbeeld van het feit dat de nood aan informatie en coördinatie hoog was en niet meer kon worden vervuld door het enkel inzetten van het Crisiscentrum als communicatiekanaal door Volksgezondheid. Op een eerste informatieve IKW op 27 februari werd nog niet overgegaan tot de voorbereiding van een federale fase, maar werd wel in het vooruitzicht gesteld dat de medische aspecten niet, maar de niet-medische aspecten wel door de eerste minister zouden worden gecoördineerd, bijvoorbeeld de economische aspecten.

De sense of urgency was op het sociaal-economisch vlak wel al een tijdje aanwezig. Op 7 februari al werd een bijzonder regime van tijdelijke werkloosheid bij overmacht aangenomen, dat moest toelaten de mensen in isolatie of die in het buitenland in hotels vastzaten, een inkomen te garanderen.

Ook inzake het beheer van de pandemie werd bij aanvang kort op de bal gespeeld, ondanks lopende zaken en de lopende regeringsonderhandelingen. Ik herinner eraan dat de eerste IKW door Volksgezondheid op 27 februari werd georganiseerd. Het tweede bevestigde Belgische geval moest dan nog komen, op 29 februari. We zitten dan in de krokusvakantie.

Op 1 maart wordt een eerste kernkabinetsvergadering georganiseerd waarop de minister van Volksgezondheid een algemeen overzicht van de situatie geeft.

Op 4 maart wordt een IKW georganiseerd om een overheidsopdracht uit te schrijven voor medische mondmaskers.

Op 6 maart beslist het kernkabinet tot 10 economische steunmaatregelen aan ondernemingen en zelfstandigen ingevolge COVID-19, de erkenning van COVID-19 als overmacht voor tijdelijke werkloosheid, uitstel van de betaling van bedrijfsvoorheffing, sociale bijdragen, voorafbetalingen en btw, overbruggingsrecht en tolerantie voor toepassing boetes bij vertraging openbare werken. Dat wordt allemaal al beslist op 6 maart met een gewoon KB. Dat is zeer snel.

Op 13 maart werd de federale fase afgekondigd, alsook de eerste dringende maatregelen om de verspreiding

van het coronavirus COVID-19 te beperken.

Op 19 maart werd de ERMG al opgericht, met als trekkers Pierre Wunsch en Piet Vanthemsche. Op 6 april volgde de GEES voor de exitstrategie. De sanitaire, economische en logistieke operatie die toen op gang kwam, is niet meer gestopt.

Mijn conclusie is dat de reactie in die eerste dagen voldoende snel en sterk is, maar dat een betere voorbereiding in vredestijd ons bijkomende tools en middelen had kunnen geven.

U stelt de vraag naar mijn participatie aan de Raad Algemene Zaken als verantwoordelijk minister voor Europese Zaken. Op 10 december heb ik vergaderd onder het Fins voorzitterschap en op 28 januari, 17 februari en 25 februari onder het Kroatisch Voorzitterschap. Tijdens die bijeenkomsten zijn geen covidgerelateerde onderwerpen besproken. In bilaterale contacten werd dat opgenomen vanaf de tweede helft van februari, in het bijzonder na de uitbraak in Italië.

Voor de handhaving van de maatregelen hadden wij in maart 2020 niet veel keuze, gelet op het feit dat ze dringend moesten worden genomen. De volmachtenwet werd pas goedgekeurd op 27 maart 2020. De regering werd pas gevormd op 17 maart 2020. Het was dus normaal dat wij met de bestaande wettelijke basissen begonnen te werken, zijnde artikel 4 van de wet van 31 december 1963 betreffende de civiele bescherming, artikelen 11 en 42 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt en artikelen 181, 182 en 187 van de wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid. De minister van Binnenlandse Zaken heeft na overleg in de regering en in de Interfederale Veiligheidsraad vier ministeriële besluiten moeten nemen tussen 13 en 24 maart 2020, omdat de situatie heel slecht evolueerde en wij geen andere keuze hadden.

Ik kom dan bij uw vraag over de taskforce Beschermingsmiddelen en de terbeschikkingstelling van beschermingsmateriaal aan de bevolking. Mijn kabinet heeft deelgenomen aan de vergaderingen van de taskforce Beschermingsmiddelen vanuit mijn positie van vice-eersteminister. Ik had een verbindingsdiplomaat op Europese Zaken, die elke avond de taskforce bijwoonde, om ervoor te zorgen dat de kwestie internationaal op de gepaste wijze werd opgevolgd. Het was een werk van groot geduld. Ik wens hem daarvoor te bedanken.

In het licht van en ter voorbereiding van de besprekingen in het kernkabinet gaf onze aanwezigheid op de vergaderingen een meerwaarde in het licht van de uitvoering van de opdracht om bij te dragen tot de productie van textielmondmaskers, met name communitymondmaskers, die de eerste minister mij begin april 2020 toevertrouwde.

Op 31 maart 2020 werd een kern gehouden met vertegenwoordigers van de textielsector, die ik op verzoek van de eerste minister vanuit mijn vroegere contacten had laten samenbrengen om hun visie te horen op mogelijkheden van productie van niet-medische mondmaskers in België. Daaruit kwam geen duidelijke richting. Ik werd door de eerste minister gevraagd de mogelijke productie door Belgische producenten van niet-medische textielmondmaskers te bekijken. Tijdens de vergadering van 31 maart 2020 met de textielproducenten was immers duidelijk geworden dat de grote Belgische producenten, die dus in massa konden produceren, op de korte termijn, die de onze was voor een relatief snel komende exit, geen brood zagen in die markt.

Op 1 april werd ik net als collega De Backer per mail gecontacteerd door Creamoda, de modedefederatie, om verder in gesprek te gaan. Voor mij was dit het eerste contact met de mensen van de modedefederatie, behalve dat ik hen virtueel ontmoet had op 31 maart. Blijkbaar waren zij wel al eerder in contact met collega's De Block en De Backer.

Op 2 april heeft Creamoda aan collega De Backer en mezelf opnieuw een mail gestuurd om een geblokkeerde lading in Marokko te bespreken. Het is mij bekend dat Marokko rond 25 april een tweede lading blokkeerde, wat de bekende invoerproblemen verder illustreerde.

Op 3 april zond Creamoda collega De Backer en mij een nationaal actieplan. Hierin werden twee pistes voorgesteld, met name de piste-Van Heurck voor medische mondmaskers. Daarover hebt u met collega De Backer van gedachte gewisseld. Hij beheerde die volledig. Een tweede piste betrof de productie van niet-medische mondmaskers, textielmondmaskers, die Creamoda *community masks* noemde. Omdat ik deze piste een kans wilde geven, zijn er in de dagen nadien verdere contacten met Creamoda geweest om meer inzicht te verkrijgen. Dit resulteerde in aangepaste nationale actieplannen van Creamoda op 5 en 9 april.

Het werd mij snel duidelijk dat de bedrijven binnen de federatie Creamoda nooit tegen de verhoopte exitdata in de maand mei, dus op korte termijn, voldoende aantallen zouden kunnen produceren. Het ging doorgaans om kleinere producenten, die normaal gezien met een ander metier bezig waren. Er is gewoon onvoldoende stikcapaciteit en naaicapaciteit in België en omliggende regio's. Daarom moest men inderdaad uitwijken naar de productiesites in Tunesië, Bulgarije of waarschijnlijker zelfs Azië, wat ook langere leveringstermijnen, exportverboden en transportproblemen zou betekenen. Dit bracht de kern ertoe op 16 april de piste van het nationaal actieplan van Creamoda voor niet-medische mondkmaskers te verlaten en te opteren voor de piste van filters.

Een dag later, op 17 april, werd in een nieuwe mail van Creamoda aangegeven dat er 11,5 miljoen maskers konden worden geproduceerd tegen eind september: 0,3 miljoen in mei, 1 miljoen in juni, 4,4 miljoen in juli, 4,4 miljoen in augustus en 1,4 miljoen in september. Dit aantal zou voor meer dan de helft worden geproduceerd in Tunesië en Bulgarije. Creamoda heeft met andere woorden ondanks hun inspanningen, die ik bijzonder waardeer, nooit kunnen tegemoetkomen aan onze vraag om met enige aantoonbare zekerheid te zeggen dat op de bijzonder korte termijn die de onze was, voldoende volumes niet-medische mondkmaskers konden worden geleverd. Op 28 mei waren er immers al 22 miljoen filters verdeeld door 2 Belgische bedrijven en leidden de inspanningen van collega Goffin tot de levering van textielmondkmaskers eind juni. Dat was wel een verschil met wat nationaal kon worden aangeleverd.

Filters worden met gigantische machines gemaakt, textielmondkmaskers worden momenteel nog gestikt en genaaid door mensen. U moet zich rekenschap geven van wat het betekent om 20 miljoen textielmondkmaskers te maken, hoeveel *main d'oeuvre* dat vraagt. Dat was de leidraad in heel het textielverhaal. De Belgische producenten met een grote binnen- en buitenlandse capaciteit zeiden niet in staat te zijn om binnen de gevraagde termijn 12 miljoen textielmondkmaskers te kunnen produceren. Alleen een beroep op de internationale markt en op grote buitenlandse producenten zou hier soelaas kunnen brengen.

Mijn algemeen uitgangspunt inzake mondkmaskers, zowel medisch als niet-medisch, is altijd geweest dat de markt nationaal, maar vooral internationaal op termijn zichzelf zou organiseren, maar niet op korte termijn, gezien de internationale verstoring. In de eerste helft van april werd stilaan duidelijk dat mondkmaskers een rol zouden spelen in de exit en dat er vanuit nationale productie niet genoeg mondkmaskers voor alle landgenoten konden worden aangeboden.

Er waren dus 2 oplossingen: op relatief korte termijn de internationale markt voor textielmondkmaskers bevragen en op heel korte termijn de nationale huisvlijt ondersteunen. De bevolking was immers begonnen zelf mondkmaskers te maken op basis van het model dat in de eerste helft van april was verspreid door de FOD Volksgezondheid. De technische eisen voor mondkmaskers in textiel, bestemd voor het grote publiek, werden op 17 april 2020 door de RMG vastgelegd in de praktische richtlijnen rond het gebruik van mondkmaskers van textiel.

Zoals de RMG in haar aanbeveling van dezelfde datum terecht aanhaalt, vermindert een mondkmasker het aantal druppeltjes dat van een potentieel besmette persoon wordt overgedragen naar een andere persoon of naar de omgeving. Men draagt een mondkmasker van textiel dus vooral om anderen te beschermen: uw masker beschermt mij, mijn masker beschermt u. Voor de maskers die in de huisvlijt werden vervaardigd, werd aangeraden bij voorkeur dicht geweven stoffen en minstens twee tot drie lagen te gebruiken, die de kin, de mond en de neus bedekken. Het model van de FOD Volksgezondheid en maakjemondmasker.be voorzag de mogelijkheid om een filter in te brengen, zoals in Azië gebruikelijk is. Om de veelheid van stoffen die de bevolking zou gebruiken up te graden naar de normen die de RMG had vastgelegd en die overeenstemden met de Franse AFNOR-norm, besloot de regering in eerste instantie om, op een zo kort mogelijke termijn, filtermateriaal ter beschikking te stellen.

De beslissingen betreffende filtermateriaal en mondkmaskers stonden in de tijd los van elkaar. Op 17 april 2020 was er een akkoord binnen de kern om filtermateriaal te verdelen. Er werd geopteerd voor een hoogkwalitatief beschermend filtermateriaal van nationale bodem ter ondersteuning van zelfgemaakte mondkmaskers. Op 22 april 2020 werd de gunningsopdracht op de ministerraad goedgekeurd. Pas later werd beslist dat de overheid gratis stoffen mondkmaskers aan de bevolking zou ter beschikking stellen. Daarom werd op de ministerraad van 27 april 2020 aan de minister van Defensie, wiens diensten de meeste ervaring hadden met aanbestedingen op internationaal niveau, opdracht gegeven deze procedure te lanceren. Op termijn zouden dus alle Belgen een masker ter beschikking hebben en de betreffende maatregelen kunnen naleven.

Zoals ik toen stelde, was ik in het kader van het filterdossier tot de overtuiging gekomen dat de nationale

productie van stoffen mondkmaskers geen haalbare kaart was. Ik heb de beslissing van de regering, waar ik bij was, om Defensie en mijn goede collega en vriend Philippe Goffin op te dragen mondkmaskers te bestellen, steeds loyaal gesteund en verdedigd. Defensie kon internationaal gaan en was de enige die de aanbestedingsdienst had die daarvoor was uitgerust op die termijn.

Ook technisch was er geen verband tussen beide beslissingen. Het zou niet veel zin hebben de filter in het masker van Defensie te stoppen. De AFNOR-criteria – inclusief de wasbaarheid aan 60° – werden ook gebruikt voor de filters. De aanbesteding van het masker van Defensie was wel gebaseerd op de NBN-normen, de normalisatienormen, van 24 en 28 april. Technisch hadden ze dus mogelijk dezelfde kenmerken en een filter toevoegen aan een masker dat potentieel de hogere regionen van dezelfde norm haalt, heeft geen zin. Ik kan u melden dat ik niet betrokken was bij de normeringsvergadering. Het NBN is een autonoom agentschap dat afhangt van de FOD Economie. Dergelijke normen worden door experts van de FOD en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven vastgelegd, niet door politici. Op 2 mei werden beide initiatieven via een perscommuniqué van alle entiteiten verder ter kennis gebracht. Twee dagen later werden de eerste filters al verdeeld vanuit Peutie.

Ik heb het gevoel dat er veel vragen zijn over dat verhaal. Ik begrijp dat, maar het duidt er alleen op dat wij in een crisissituatie verkeerden. Als een premier vraagt om een vergadering samen te roepen van *textiliens* en nadien vraagt om zich met de maskers bezig te houden, dan doet men dat. Als nadien blijkt dat Defensie de enige is die zo'n aanbesteding kan lanceren, dan doet de minister van Defensie dat. Wij hebben ons collegiaal en loyaal gedragen. Wij hebben onszelf daarvoor sterk ingezet, met veel verantwoordelijkheidszin. Ik denk niet dat daar ten gronde iets mis mee was.

Als men terugkijkt in de tijd, dan was de situatie met betrekking tot de niet-medische mondkmaskers op dat ogenblik voor iedereen zeer onduidelijk. Ik heb die situatie, omdat ik steeds bij de bijeenkomsten van de kern aanwezig was, van dichtbij gevolgd. De Wereldgezondheidsorganisatie had op 20 januari en op 6 april adviezen uitgebracht die helemaal niet de indruk gaven dat een mondkmasker voor elke burger essentieel was. Er was volgens die aanbevelingen geen doorslaggevend bewijs om aan te nemen dat het de verspreiding van de pandemie zou kunnen tegengaan op een betekenisvolle wijze. Pas in juni, toen we al in de exitfase waren, heeft de Wereldgezondheidsorganisatie het geweer van schouder veranderd en was er sprake van aerosolen. Het was de eerste keer dat ik dat woord gelezen heb. Het is mogelijk dat onze experts op dit stuk bang waren omdat er niet genoeg mondkmaskers voorhanden waren. Ook zij zijn echter pas op dat ogenblik, 17 april, in de RMG mondkmaskers gaan aanbevelen, tussen de tweede en de derde aanbeveling van de Wereldgezondheidsorganisatie. De regering heeft toen geprobeerd om zich daar zo goed mogelijk op voor te bereiden.

Ik heb hier in mijn tekst een zeer gedetailleerde uitleg over de onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking die over de filters gevoerd is. Kort gezegd was er een budget tussen 10 en 13 miljoen ter beschikking van de regering gesteld. Vervolgens hebben het ministerie van Economie en Centexbel een marktanalyse gemaakt die aangaf dat er een paar producenten waren, het Franstalige Deltrian en het Nederlandstalige Sioen, die dit werk op korte termijn zouden kunnen uitvoeren. Hoewel er een budget was van 10 tot 13 miljoen is dat voor 7 miljoen gebeurd. Deze mondkmaskers werden vanaf 4 mei geleverd vanuit Peutie. Als u daarin geïnteresseerd bent, kan ik u straks verder toelichting geven bij de precieze werking van die beperkte aanbesteding. Dat gebeurde echter met toestemming van de regering, de ministerraad, de Inspectie van Financiën en de minister van Begroting. Alles is dus zeer correct verlopen. Voor we zo ver waren heb ik bij herhaling uitvoerig contact gehad, fysiek en virtueel, met de verenigingen van steden en gemeenten, zowel de Brusselse en de Waalse als Vlaamse, om af te spreken hoe die filters geleverd zouden worden. Er waren hiervoor ook contacten met de gouverneurs. Collega Goffin heeft de diensten van het leger ter beschikking gesteld, om de filters permanent vanuit Peutie te leveren aan de verschillende gemeenten. Zij waren vervolgens belast met de verdeling ervan. Deze leveringen zijn tot tevredenheid gebeurd, we hebben alleen een probleem gehad met de gemeente Sint-Niklaas. Daar is een vraag over gesteld door een van uw collega's in het Parlement.

Er is ook een hele reeks vragen over de kanalen van distributie. Ook daarop heb ik geantwoord: de VVSG, het leger, Peutie, gemeenten, overleg met de gouverneurs. Sommige gemeenten hebben die filters verspreid samen met de mondkmaskers. Sommige hebben die apart verspreid. Andere hebben die ter beschikking gesteld van de bevolking, de inwoners konden die dan zelf komen halen.

Ik kijk met een gevoel van onmacht terug op die mondkmaskersaga. Op een bepaald moment heeft de crisis zich daarop immers gefocust. Iedereen, ook de oppositie, wist dat er geen eenvoudige oplossingen vanuit de

overheid konden gevonden worden. Wij zijn pas eind maart, gelet op het feit dat de crisis begonnen is op 1 maart, begonnen met die mondknaskersaga voor de burgers. Tot dan werd immers door iedereen – ik onderstreep door iedereen – gezegd dat het dragen van mondknaskers niet heel zinvol was. Wij hebben onze uiterste best gedaan om aan de eerste behoeftes van de bevolking te beantwoorden. Zoals te verwachten viel, heeft de markt zich hersteld en zijn wij niet meer in dezelfde mate afhankelijk van het buitenland voor mondknaskers.

Ik neem aan dat een van uw aanbevelingen betrekking zal hebben op een intelligent stockbeheer en de instandhouding van knowhow, ook voor de huisvuilknaskers, en een minimale productiecapaciteit op Europees niveau. Ik geloof persoonlijk dat Europa in het kader van zijn strategische autonomie een aantal producten absoluut binnen Europa moet produceren, en alleen in Europa. Ik bedoel daarmee niet dat wij die niet mogen inkopen uit andere landen of dat wij die niet mogen exporteren naar andere landen, maar wel dat wij de knowhow van de productie van die zaken in Europa in eigen handen moeten houden.

Ik geloof ook dat het bijzonder belangrijk is dat men leert dat het produceren van eenzelfde product in twee of drie landen - dat dan wordt overgevlogen of langs het Suezkanaal komt, om dan terug te gaan naar het land waar de producent woont - een manier van produceren is, en wij passen die vandaag volop toe voor de vaccins, die misschien zeer interessant is maar in tijden van ernstige crisis gevaren oplevert die wij niet mogen lopen. Zeggen dat België alleen die producten in voldoende aantallen moet produceren, lijkt mij niet de meest aangewezen oplossing. Er is veel mankracht nodig om mondknaskers te produceren en dat ging zelfs na maanden in de gevangenissen zo traag vooruit. Zolang die textielknaskers niet volledig machinaal kunnen worden gemaakt, is dit geen oplossing voor een land als België. Er wordt soms een beetje gelachen met de campagne *Maak je mondknasker*. Dat heeft heel wat mensen creatief en zelfwerkzaam met deze aangelegenheid geconfronteerd. Die filter kon daarvoor het beste gebruikt worden om aan de nodige bescherming tegen partikels van het virus tegemoetkoming, terwijl de ademhaling toch nog voldoende bleef. Ik heb al die normen bij me. Als u die interesseren, kunnen we daarop terugkomen.

Er wordt dikwijls gezegd dat we te laat waren. Ik wil dat wel geloven, maar de exit is ook zeer geleidelijk verlopen. Sommigen onder u vragen zich af waarom we niet hebben gewacht met de exit tot iedereen een mondknasker kon hebben. Ten eerste is het medisch bewijs dat mondknaskers noodzakelijk waren eigenlijk pas op 5 juni gekomen van de Wereldgezondheidsorganisatie. Voordien was het niet meer dan een aanbeveling die soms heel relatief klonk. Op 5 juni was het duidelijk. Op 5 juni was de exit nog altijd niet volledig afgerond. Dat is in delen gebeurd, op 4 mei, 11 mei en 18 mei. Zelfs vanaf 8 juni zijn we geleidelijk aan blijven afbouwen. Op die manier zijn we er tegen juni in geslaagd samen met de gemeenten en deelstaten zoveel mogelijk Belgen gratis van een mondknasker te voorzien.

Ik heb geen contact gehad met Comeos. De gesprekken met Comeos zijn uitsluitend gevoerd door de heer De Backer. Het was vrij onverwacht dat op 4 mei, nadat er een verbod was geweest van de minister van Economische Zaken om medische mondknaskers voor burgergebruik te verspreiden, plots een gigantische voorraad mondknaskers bij Comeos aanwezig was. Dat alles heeft ertoe geleid dat er uiteindelijk tijdig een mondknasker beschikbaar was voor degenen die er een beetje voor betaalden, voor degenen die filters gebruikten en voor degenen die wachtten tot juni.

Ik kom bij de vragen over Europa. Als minister van Europese Zaken nam ik deel aan de maandelijkse bijeenkomst van de Raad Algemene Zaken die onder andere de bijeenkomsten van de Europese Raad voorbereidde. Vanaf maart stonden die bijeenkomsten sterk in het teken van covid. Ik heb altijd en consequent gepleit voor een nauwe afstemming en coherentie in de verschillende aspecten van de crisis.

In aanloop naar het belangrijk politiek akkoord van juli 2020 inzake herstel, pleitte ik ook systematisch voor een proactieve en stimulerende EU-begroting en relance. Veel meer dan pure afweging van nationale belangen ging het hier in de eerste plaats om het gaande houden van onze interne markt. In dit verband had ik diverse bilaterale contacten, vooral met collega's van de buurlanden, bijvoorbeeld met de Franse collega, bij de wisseling van kleurencodes voor verplaatsingen. Als minister van Europese Zaken heb ik ook samen met mijn collega Goffin maximaal aan de Europese kar getrokken om de repatriëring van Europese onderdanen zo vlot als mogelijk te laten verlopen. Ik denk dat, gezien de omstandigheden, collega Goffin daarin schitterend werk heeft verricht. Ik kreeg veel telefoons van mensen die wilden terugkeren naar België, maar nooit kreeg ik nadien een gefrustreerde telefoon, al kwamen de mensen uit de gekste landen, zelfs uit Nepal.

Welke zijn voor mij de belangrijkste lessen van het Europees optreden in die periode?

Ten eerste, de snelle opschaling op Europees niveau van de repatriëring van gestrande onderdanen. Ten tweede, het akkoord dat wij in juli bereikten rond het meerjarig kader, met de daaraan vasthangende herstelgelden, wat in december werd geconsacreerd door de Europese Raad van ministers.

Uitdagingen die de Europese Unie moet meenemen en waarmee zij aan de slag moet gaan, zijn de volgende.

Ten eerste, verzekeren dat in alle omstandigheden de interne markt blijft functioneren.

Ten tweede, het blokkeren van beschermingsmateriaal in het begin van de crisis was een kwalijke episode die te allen prijze moet worden vermeden. Al op 4 maart 2020 werden wij geconfronteerd met een exportverbod vanuit Duitsland voor bepaalde medische materialen. Met de beste diplomatieke verstandhouding heeft de regering dat kunnen oplossen.

Ten derde, het is noodzakelijk om snel kaders voor harmonisering te realiseren op Europees niveau. Ik kom daar straks op terug. Ik vernoem de normering van niet-medische mondkmaskers, waaromtrent de Europese Unie een bepaalde souplesse toegelaten heeft. Als het de nationale productie kon helpen of kon zorgen voor snellere invoer van internationale productie, mochten wij een beetje minder streng zijn. Ook vernoem ik de aanpak van seizoenarbeid, niet gemakkelijk, en het systeem van kleurencodes, niet eenvoudig. Nationale reflexen betekenen veelal enkel politieke winst op heel korte termijn.

Ten vierde, solidariteit onder de lidstaten. Misschien was ons land tijdens de eerste golf wel iets te streng voor de opname van buitenlandse patiënten. Andere landen, die ook moeilijke situaties kenden, hebben dat soms wel gedaan.

Ten vijfde, tevredenheid dat de EU, zoals ik daarstraks al zei, discussies omtrent strategische autonomie heeft opgestart. Zonder protectionisme moeten wij erover nadenken hoe wij cruciale waardeketens kunnen garanderen.

Er werd ook gevraagd hoe efficiënt de nationale coördinatie was. Er was het koninklijk besluit van 2003 tot vaststelling van het noodplan voor de crisisgebeurtenissen en er waren drie wetten, die ik daarnet al heb geciteerd: de wet op het politieambt van 1992, de wet op de civiele bescherming van 1963 en de wet op de civiele veiligheid van 2007.

Ik zal dit onderwerp grotendeels aan collega De Crem laten, die straks hierover komt getuigen, maar de moeilijkheid was om het systeem dat binnen Volksgezondheid bestond met de RMG en de RAG te combineren met het systeem van de noodplanning van Binnenlandse Zaken met het Nationaal Crisiscentrum, Celeval en COFECO. Vaak waren dat doublures en het was niet altijd gemakkelijk omdat zoveel mensen zoveel moesten vergaderen op kritische ogenblikken, zonder vertraging te mogen teweegbrengen. Vergeet immers niet, zoals ik daarnet beschreef, dat er binnen Volksgezondheid een RMG en een RAG zijn, en dat interfederaal er in het Nationaal Crisiscentrum de evaluatiecel Celeval, de beheerscel COFECO en een informatiecel zijn.

Sommigen vroegen mij waarom ik geen gebruik heb gemaakt van de herziening van de noodplannen voor terrorisme, die de regering inderdaad heeft doorgevoerd in 2020 in uitvoering van de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie naar de terroristische aanslagen van 2016, om de crisishoofplanning helemaal te herzien. Dat zou op dat ogenblik niet zijn gelukt. Daarvoor hadden wij de tijd niet. Het crisishoofplan inzake terrorisme was al onder eerste minister Michel in voorbereiding. Ik geloof oprecht dat men zich in de toekomst zal moeten bezinnen over de vraag of een algemeen noodplan wel kan passen – een overstroming of een brand tot daaraan toe – voor zaken die soms zo verschillend zijn als terreur, een pandemie of een nucleaire ramp. Eigenlijk zou men dat plan moeten toespitsen op de precieze noden van elke noodsituatie apart.

Ik wil ook waarschuwen voor het feit dat als men zo'n noodplan opmaakt in vredetijd, daar zoveel mensen over worden geraadpleegd dat er ongeveer niemand is in het Rijk die niet rond de tafel zit. Men kan met 30 of 40 mensen zeer moeilijk een snelle beslissing nemen, daar moet men zich toch rekenschap van geven. Heel dikwijls werden die beslissingen genomen door organen die uitgebreider zijn dan een Europese Raad. God mag weten dat een Europese Raad met 27 mensen een moeilijke besluitvormingsprocedure is. In een land dat niet zo groot is hetzelfde doen, is volgens mij niet altijd wijs.

Het is niet verwonderlijk dat in de loop van de coronacrisis er herhaaldelijk kleine bijsturingen van die

governance zijn geweest. Om de exitstrategie voor te bereiden heeft de eerste minister op 6 april het initiatief genomen om de GEES op te richten. Dat was duidelijk om ademruimte te geven aan de ambtenaren die tot dan de zaak hadden moeten trekken en om de in het Rijk aanwezige expertise tot haar recht te laten komen. Ik kom daar straks nog op terug.

Later heeft ook de nieuwe regering de governancestructuur gewijzigd, met een coronacommissaris. Toen ik op 1 maart de naam Piet Vanthemsche signaleerde, was dat omdat ik meende dat hij een ideale coronacommissaris zou zijn. Men heeft uiteindelijk geprobeerd om een nieuwe GEES op te richten en het is een GEMS geworden. Het is normaal dat men zoekt naar passende governancestructuren wanneer diegenen die in illo tempore door KB's zijn voorzien niet helemaal aansluiten op de noden.

Men mag bovendien niet vergeten dat ook de economische en de financiële expertise zeer belangrijk waren voor de exitstrategie. Ik begrijp dat uw commissie zich in hoofdzaak toespitst op de gezondheidsaspecten, voor zover ik dat kon afleiden uit de vragen die mij werden gesteld, maar binnen de regering was er ook een ploeg die zich bezighield met de economische en sociale aspecten, met name mevrouw Muylle en de heer Ducarme. Ook daar is ontzettend veel werk verzet. U hebt hen niet uitgenodigd om gehoord te worden, maar dat zou een licht werpen op de crisis dat aantoonde dat er binnen de regering eigenlijk met drie pijlers werd gewerkt, de gezondheidspijler, de sociaal-economische pijler, waar ook Alexander De Croo als minister van Financiën deel van uitmaakte, en de handhavingspijler. Dat waren drie verschillende werkcellen die permanent, dag en nacht, geprobeerd hebben om de zaak in goede banen te leiden, in de mate van het mogelijke en met al het leergeld dat wij op dat ogenblik moesten betalen.

Wat leven en overleven betreft, veranderde de strategie naarmate men vaststelde dat het moeilijk was het virus uit te roeien, wat wij zeker en vast nog hoopten in de loop van de maanden maart en april. In juni of september bedroegen de dodencijfers 2 of 3 gemiddeld per dag, wat uitzonderlijk laag was. Er was toen nog geen Britse variant. Geleidelijk aan is men gekomen tot de strategie "*flatten the curve*." Men probeerde een plateau te vinden dat aanvaardbaar was om de mensen toe te laten hun leven op economisch en sociaal vlak en in het onderwijs, in min of meer in veilige omstandigheden te hernemen.

Over elk van de maatregelen vervat in de volmachtbesluiten werd overlegd met de actoren en experts. Wat mij betreft, betekende dat overleggen met advocaten, gerechtsdeurwaarders, magistraten, de penale en de civiele wereld, de vakbonden van de gevangenen en de vertegenwoordigers van de eredienssten, met respect voor alle gezondheidsmaatregelen. Ook met het VBO en VOKA voor de algemene vergaderingen.

De volmachtbesluiten werden goedgekeurd door 10 partijen, op een zaterdagmorgen, elke week opnieuw. Zij zijn dus, meen ik, de weerspiegeling van een zekere democratische consensus. De ministeriële besluiten werden altijd genomen na een vergadering van het Overlegcomité en de Nationale Veiligheidsraad.

Er was een snelle omslag nodig. Om de concrete noden te kennen en de juiste antwoorden te vinden was intensief overleg met de vertegenwoordigers van de verschillende sectoren nodig. Dat we dat absoluut niet perfect gedaan hebben, maar ook niet zo slecht, mag blijken uit het gegeven dat bij de uitbraak van de tweede golf de diverse sectoren vragende partij waren voor de herinvoering van vele van die maatregelen. Het werk was gebeurd en er werden slechts beperkte correcties aangebracht, bijvoorbeeld op het vlak van faillissementen. Daarvoor heeft de commissie voor Justitie de zaak bijgestuurd. Maar in eerste instantie hernomen. Vele van die actoren wil ik bedanken voor de enorme inspanning die zij geleverd hebben, bijvoorbeeld voor de versnelde digitalisering binnen Justitie. Er was een grotere ontvankelijkheid. De ICT-diensten draaiden 's nachts door. Ik geef een paar voorbeelden: de systemen e-Deposit en e-Box, de digitale volmachtakten en notariële testamenten zonder getuigen, de schorsing van de beslagprocedures voor de gerechtsdeurwaarders, zetelen zonder aanwezigheid van consulaire rechters, de terugkeer van veroordeelden in de gevangenis beperken, uitstel en digitale vergaderingen voor rechtspersonen en mede-eigendomvergaderingen, enzovoort.

Wat de communicatie betreft, is het steeds een uitdaging om helder en duidelijk te communiceren in een omgeving waar diverse gelijke partners tot complexe besluiten komen, die best eenduidig aan de bevolking worden gecommuniceerd om een zo groot mogelijk draagvlak te krijgen.

U stelt vragen over de communicatielead. Wat mij betreft, lag die steeds bij de premier. Zij was de leiding in de crisis. Wij hebben ons daar constructief in opgesteld en altijd een input gegeven bij alle communicatie die samen werd gedaan. Ik beperkte mij in het aantal interviews om geen dissonantie te creëren. Een aantal keren gaf ik in de *Ochtend* steun aan de premier in voorbereiding van een Overlegcomité of een Veiligheidsraad die

zou volgen, om het iets gemakkelijker te maken om bepaalde beslissingen te nemen of niet te nemen.

De Infocel kwam samen via de communicatiestructuren van het Crisiscentrum onder de verantwoordelijkheid van Peter Mertens. Dat was de woordvoerder van het crisisbeheer. Zij wensten aan algemene infodeling te doen. De bedoeling was dat de woordvoerders van de administraties daaraan deelnamen. Politieke woordvoerders werden daar niet op uitgenodigd. We kregen steeds verslag van onze administratie via de toenmalige woordvoerders. Bij elk verslag dat er kwam en bij vragen gericht aan onze administratie gaven wij input door. Dat ging over maatregelen in de gevangenissen, bezoek aan erediensten enzovoort. De eerste doelstelling was de burger informeren en zo nauwkeurig mogelijke informatie aanleveren, met zo weinig mogelijk ruis, die binnen onze bevoegdheden viel. Als het kabinet van de premier vragen aan ons had, werden die beantwoord, rechtstreeks aan de vraagsteller of via het kabinet van de premier.

Welke analyse kunnen we maken over de lockdown en de exitstrategie?

Ik ga vooral naar mijn eigen sector kijken. De lage positiviteitsratio in de gevangenissen is een bewijs van het feit dat de besmettingen daar behoorlijk werden beperkt, door het gebruik van mondklappers, door het verbod op het bezoekrecht, door videoconferenties enzovoort. Bij de exitstrategie was het een paar keer moeilijk om met de vakbonden te overleggen over de vraag of we wel zo snel bezoek konden toelaten. Dat ging trager in de gevangenissen dan in de gewone wereld van de ziekenhuizen en de rusthuizen, maar ook gevangenen zijn mensen. Ik denk dat mijn opvolger nog problemen heeft gehad met de vraag naar het intiem bezoek. De toelichting daarover laat ik over aan hem.

De ICT-dienst van Justitie heeft ook ongelooflijk werk geleverd op het vlak van de informatisering en heeft geprobeerd om de zaken maximaal toe te laten in overleg met het College van hoven en rechtbanken. Er zijn heel wat aanbevelingen opgesteld inzake hygiëne, social distancing en de organisatie van de rechtbanken.

Ik zou u uren kunnen onderhouden, en ik zou dat eigenlijk graag doen, om het werk van die mensen te valoriseren. Ik zou u uren kunnen onderhouden over wat er gebeurd is in het gevangeniswezen om de psychosociale diensten te laten functioneren, om de re-integratie niet volledig stil te leggen, om ervoor te zorgen dat er toch virtueel bezoek mogelijk was. Hetzelfde geldt voor de hoven en rechtbanken om ervoor te zorgen dat er videoconferenties konden worden gehouden wanneer de aanhouding van een gevangene door de raadkamer moest worden bevestigd, om ervoor te zorgen dat zaken schriftelijk of virtueel konden behandeld worden wanneer de partijen dat wensten en geen fysieke bijeenkomst wilden hebben.

Er zijn geen principes van de rechtsstaat geschonden tijdens die periode in hoven en rechtbanken. Dat heeft veel overleg en veel flexibiliteit gevraagd, maar ik geloof dat wij daarvan allemaal beter zijn geworden.

Sommige van de maatregelen die toen golden bij wijze van uitzondering, zullen in de toekomst misschien permanent dienst kunnen bewijzen. Het komt echter aan de nieuwe minister van Justitie toe om de evaluatie te maken en te bekijken welke van die diensten verder zullen kunnen worden benut.

On m'a posé des questions sur les sanctions des infractions aux arrêtés ministériels. Je vous ai déjà référé à la loi sur la fonction de police de 1992. Je vous parlerai maintenant de la loi sur la sécurité civile de 2007. Elle prévoit explicitement des sanctions pénales pour les comportements qui ne respectent pas les mesures fixées par arrêté ministériel sur la base des articles 181 et 182. L'arrêté ministériel et ses versions successives précisent quelles sont les mesures emportant ces sanctions pénales. La circulaire du Collège constitue un outil tout à fait normal pour le parquet pour assurer l'application uniforme de la loi pénale. La circulaire n'est pas la base juridique pour la sanction pénale, qui est à trouver dans la loi sur la sécurité civile, combinée avec les arrêtés ministériels. Aucune juridiction belge n'a, jusqu'ici, remis en cause cette base juridique.

La compétence initiale était celle du tribunal correctionnel en raison du taux de peine fixé par la loi sur la sécurité civile y compris un emprisonnement possible. C'est la commission de la Justice de ce Parlement qui a insisté, dans le cadre de la discussion qui a mené à la loi dispositions diverses du 29 mai 2020, pour donner la compétence au tribunal de police. Cet aspect n'était pas prévu dans la proposition Verherstraeten préparée avec mon cabinet à l'époque.

La proposition de loi prévoyait le recours à la solution de l'ordre de paiement pour faciliter le traitement des dossiers par le parquet et par les cours et tribunaux, comme cela existe en matière de roulage. Le Parlement a refusé cet aspect de la proposition de loi. C'est dans le cadre de cette discussion que, contre l'avis du Collège

des procureurs généraux, la commission de la Justice a décidé de donner la compétence aux tribunaux de police. J'ai évidemment acquiescé. Le Parlement est maître et cela fonctionne pour le moment.

L'objectif de la commission de la Justice était, je pense, d'éviter l'effet stigmatisant d'une comparution devant le tribunal correctionnel. L'opposition du Collège était surtout d'ordre pratique car le changement imposait de réorienter toute une procédure qui avait été mise en place avec déjà des milliers de PV en cours de traitement. Il faut aussi noter que certains des comportements visés peuvent être assez graves.

La possibilité de recourir aux sanctions administratives communales était une demande insistante de plusieurs bourgmestres, de plusieurs ministres-présidents de certaines Régions, activement soutenue par plusieurs partis du Groupe des dix et qu'aucun des partis de ce groupe n'a contestée. L'objectif était de permettre aux communes qui le souhaitaient d'organiser elles-mêmes la constatation mais aussi la perception des amendes. La difficulté était toutefois que toutes les communes n'étaient pas équipées pour recourir aux SAC. On a donc dû recourir à ce système de l'approche pénale comme solution par défaut avec possibilité, pour les communes qui le souhaitaient, de mettre en place un régime de SAC.

Quelques grandes villes et huit communes en Flandre – je ne connais pas les chiffres pour la Wallonie – l'ont fait: Bruxelles, Anvers et plusieurs communes.

L'expérience a montré que ce système de deux procédures différentes avait des avantages mais aussi des inconvénients (différences d'une commune à l'autre, pas toujours facile pour la police de s'y retrouver, etc.) et que, dans la balance, la valeur ajoutée du régime des SAC n'a pas été démontrée. Le gouvernement a donc su tirer ses leçons et la mesure n'a pas été prolongée à l'expiration de la durée de l'arrêté royal n° 1, fin juin je crois.

Op het vlak van persoonlijke beschermingsmiddelen kende Justitie in het begin dezelfde problemen als andere administraties en was het ook afhankelijk van de productie en levering van beschermingsmateriaal. Ik wijs er nogmaals graag op dat het directoraat-generaal Penitentiare Instellingen een van de eerste was die het personeel en de gedetineerden herbruikbare FFP1-mondmaskers ter beschikking heeft gesteld. Zoals gezegd, heeft het directoraat-generaal zelf ingezet op de productie van mondmaskers die werden vervaardigd in de werkplaatsen van de Regie van de Gevangenisarbeid. Binnen de kortste keren waren er voldoende maskers voor alle personeelsleden en alle gedetineerden. Er waren ook FFP1-mondmaskers voor contact met personen die positief waren getest en binnen de kortste keren waren er voldoende onderhoudsproducten, handgels en handschoenen.

Hetzelfde geldt voor de rechtbanken. Magistraten, griffiers, een deel van het gerechtspersoneel en de medewerkers van de FOD Justitie beschikken over draagbare computers en een thuisverbinding en konden dus van thuis uit of elders telewerken en vergaderen. Velen hebben dat gedaan met het Webex-systeem. Ik heb de commissie voor Justitie daarover bij herhaling gedocumenteerd tijdens mijn mandaat.

Alle strafdossiers kunnen reeds veel langer gedigitaliseerd worden en een aantal is dat ook, daar waar men de moeite heeft genomen om het verleden van die dossiers door scanning in het elektronisch dossier in te voeren. Sinds het begin van de crisis heeft Justitie diverse maatregelen genomen om de goede werking, met de nodige veiligheidsmaatregelen, te garanderen, met een sterke inzet van de stafdienst ICT. Achtduizend licenties werden verworven voor videoconferenties en er waren 1.500 gelijktijdige gebruikers op een normale werkdag. Dat is niet weinig, als u weet dat wij 2.300 magistraten hebben.

De videoconferenties werden gebruikt in verschillende omstandigheden, zowel voor de werking van de FOD, het Vormingsinstituut gerechtelijke opleiding om snelle vormingen mogelijk te maken, als in de rechtbanken, om de advocaten en onderzoeksgerechten in staat te stellen om tijdens de zitting contact te houden met de cliënt en om burgerrechtelijke rechtbanken toe te laten interactieve zittingen te houden.

Ook beantwoordde de stafdienst ICT alle vragen naar bijkomende draagbare computers en werden waar mogelijk bijkomende scanners geleverd. Met het oog op het maximaliseren van de veiligheid van personeel en gevangenen werden de vakbonden herhaaldelijk ontvangen, bijvoorbeeld over de bezoeksregeling. Ik heb u dat al gezegd.

Met betrekking tot de beslissing om de lopende gerechtelijke dossiers schriftelijk te behandelen, zijn sommigen onder u kritisch. Het mondeling pleidooi of het gesproken woord tijdens de debatten is waardevol, maar niet onaantastbaar. Het geschreven woord is niet verboden en de eindbeslissing om al dan niet schriftelijke

behandeling toe te laten, werd aan de rechter overgelaten.

In volle pandemie was het, mijns inziens, nodig om zowel in de RAG als in de RMG als in de GEES te kunnen werken in alle openheid. Sommigen onder u hebben gezegd dat ik zou gezegd hebben dat deze verslagen beter niet publiek zouden worden gemaakt. Ik heb altijd geloofd dat, opdat iedereen vrijuit zou kunnen spreken, een zekere confidentialiteit verantwoord is, maar ik ben altijd bereid om van mening te veranderen. Toen er veel kritiek kwam op het vertrouwelijk houden van de documenten, heeft de eerste minister op 8 juni beslist om deze documenten telkens enkele dagen na publicatie vrij te geven, om alle schijn van geheimhouding tegen te gaan die in de pers was ontstaan, onder andere door lekken. Uiteraard kon iedereen dat bekijken en dan lezen wat de experts hadden voorgesteld. Beide methodes hebben hun voor- en nadelen. Ikzelf, ik geef het toe, heb graag dat wat binnen wordt besproken, niet in reconstructies en niet in de kranten terecht komt. Ik ben daar zo geen voorstander van. Dat is waarschijnlijk vieux jeu. Ik excuseer mij daarvoor.

Ik kom bij het beheer van de niet-medische aspecten van de crisis. Ik kreeg een vraag over de vrijlatingsomstandigheden van sommige gedetineerden omwille van corona.

Gedetineerden werden niet zomaar vrijgelaten. Er waren vier specifieke maatregelen die weloverwogen waren en die rekening hielden met het beheersbaar houden van het gezondheidsklimaat en de veiligheid in de gevangenissen ten behoeve van het personeel en de gedetineerden, en met het garanderen van de basisrechten van de gedetineerden zelf. Ten eerste werd door het College van procureurs-generaal beslist om tijdelijk bepaalde dringende veroordelingen tot een gevangenisstraf niet ten uitvoer te laten brengen en de tenuitvoerlegging van de straf uit te stellen tot een later tijdstip. Daarbij werden strikte uitsluitingscriteria gehanteerd inzake het type van misdrijven. Zo werden zedendelicten en terreurmisdrijven uitgesloten. Ten tweede werd het verlengd penitentiair verlof opnieuw toegepast, zoals dat tijdens mijn mandaat al gebeurd was in 2017-2018 om de overbevolking terug te dringen. De gevangenisdirecteur kon dat voorrecht toekennen aan de gedetineerden die daarvoor in aanmerking kwamen, met name degenen die eerder al een gewone penitentiaire verlofperiode kregen en daarbij alle regels hadden nageleefd. De derde maatregel betrof de voorlopige invrijheidstelling vanaf zes maanden voor het einde van de straf. Ten slotte werden ook uitgaansvergunningen, penitentiaire verlopen en beperkte detentie opgeschort.

Wat het leefloon betreft, dit werd enkel uitgekeerd aan gedetineerden die in vervroegde vrijheid werden gesteld, omdat zij ook geen verdere straf meer ondergaan. Zoals de benaming aangeeft, zijn zij vrij en genieten zij van dezelfde rechten als elke andere burger.

J'ai encore quelques conclusions à vous offrir.

Vous me permettez de prendre un peu de hauteur dans mes conclusions par rapport à la crise, et peut-être un peu de sévérité par rapport à la manière dont nos pays, plus spécifiquement la Belgique, se comportent dans de telles circonstances. Ce n'est pas une critique par rapport à d'autres, c'est une autocritique. Ne prenez jamais une critique de ma part comme une critique adressée à d'autres. Je suis assez avancé en âge pour savoir que quelqu'un de mon âge est responsable des choses comme elles sont pour l'instant.

In vergelijking met een financiële crisis en een veiligheids crisis – dit is mijn eerste conclusie – is er één constante: een lidstaat kan die niet alleen oplossen, omdat de kwaal grensoverschrijdend is. Een financiële crisis is grensoverschrijdend, een terreurcrisis is grensoverschrijdend, een migratiecrisis is grensoverschrijdend en een pandemiecrisis is dat ook. Daarom moet ook de remedie grensoverschrijdend zijn en niet protectionistisch worden gehanteerd.

Reisverboden, quarantainering, grensregio's en exportverboden binnen Europa zijn misplaatst. De remedie moet op hetzelfde niveau staan als de kwaal. Ondanks alle kritiek zijn de vaccins daarvan een goed voorbeeld. Europa is ons niveau van nationale productie. Europa is ons niveau van oplossing. Afhankelijkheid van China, de Verenigde Staten en Rusland voor strategische goederen is te vermijden. Ook het produceren van een strategisch goed op een bepaalde locatie, zonder dat het twee of drie keer getransporteerd moet worden tijdens zijn productie, is volgens mij iets waaraan men meer aandacht zou moeten besteden.

Transport kost geld, milieumatig kost het steeds meer geld en in tijden van corona is het onzeker. Bij elke van de drie crisissen - de bankencrisis, de terreurcrisis en de coronacrisis - was de Europese Unie nog niet bevoegd op het moment dat de crisis begon. Alle kritiek aan het adres van de Europese Unie is in die zin een beetje misplaatst, omdat de lidstaten gedurende de crisis meestal ontdekken dat Europa het geschikte niveau is, maar tegelijkertijd dat zij in al hun negotiaties voordien Europa niet de juiste bevoegdheid hebben willen

geven. Zo is de Bankenunie pas ontstaan na de schulden crisis, zelfs niet na de bankencrisis. We hebben meestal twee crisissen nodig. Europa heeft nog altijd niet de geschikte vehikels om terreur en migratie aan te pakken, collega's, totaal niet. Iedereen weet dat Volksgezondheid de laatste bevoegdheid is die in Europa belangrijk was en dan ontdekken we plots dat bij een pandemie Europa een stuk van onze problemen moet oplossen. Wij zijn zoals de persoon die voor de eerste keer een hartinfarct krijgt. We hebben er meestal een tweede nodig, althans de mannen onder ons, om ons werkelijk naar onze gezondheid te gedragen.

Ik hoop dat zulks met de pandemie niet het geval zal zijn. Wat ik met terreur en migratie en met de banken- en schulden crisis heb gezien, is niet erg hoopgevend. Zodra de crisis voorbij is, gaan wij over tot de orde van de dag en verdwijnen alle verslagen, ook de mijne, in de dozen. Nochtans is het belangrijk dat wij leren – ik zeg dit niet tegen u, maar tegen mijzelf – nutteloze zaken te doen. Zwitserland heeft een van de meest parate legers ter wereld, dat echter nooit dient. Het is er alleen. Nutteloos zijn is voor een aantal producten die wij in stock moeten hebben in Europa, het beste wat ons kan gebeuren. Er is niets leuker dan een grote nutteloze stock beschermingsmiddelen. Hoe langer die stock nutteloos is, hoe beter. Dat geldt voor alles in heel Europa.

Mijn tweede conclusie is dat het mij in vergelijking met de financiële en de veiligheids- en migratiecrisis heel sterk is opgevallen dat het aantal betrokken beleidsverantwoordelijken onvoorstelbaar talrijk was.

De vergaderingen waarin beide andere crisissen werden bezworen, waren veel beperkter, wat het makkelijker maakte, om de leiding te nemen. Ik herhaal dat die vaststelling geen kritiek op ons is. Mevrouw Merkel heeft gisteren moeten toegeven dat zij zich in haar vergadering met de zestien *Länder* had vergist. Indien er in Europa nog een leider was die werd erkend als leider, was zij het wel. Het is bijzonder moeilijk om in een dergelijke globale crisis – economisch, financieel, sociaal, maatschappelijk en psychisch – leiderschap te hebben. De tafels zijn immers gigantisch groot. Ik kan u de ministers noemen in België en in Europa die de veiligheids crisis en de financiële crisis hebben bezworen. Ik kom zelden verder dan drie. Hier kom ik alleen al in België tot zeker twintig ministers. Dat stelt problemen van governance aan ons die wij niet gewoon zijn. Heeft de ene minister belang bij sanitaire gestrengheid, dan heeft de andere er belang bij dat er snel ruimte ontstaat voor een exitstrategie. Is de ene van mening dat rechten en vrijheden belangrijk zijn, dan is voor de andere handhaving belangrijk. In een dergelijke omgeving, om het even waar in de wereld, kan men stenen ruzie doen maken. Minstens zullen de compromissen die worden gesloten een aantal spelers ontevreden achterlaten, terwijl de bevoegde minister door de sectoren als hun vertegenwoordiger wordt gezien. De minister van Volksgezondheid moet de ziekenhuizen dienen, de minister van Welzijn de rusthuizen, de minister van Economie de bedrijven en de minister van Onderwijs de scholen. Psychisch welzijn en familiaal geweld vallen doorgaans tussen de plooiën.

De eindbeoordeling van de crisis zal niet alleen naar volksgezondheid kijken, lieve collega's. Dat is een heel belangrijk stuk. Naar wat we daar geleerd hebben, de beoordeling zal punten geven aan elke laag van de crisis, en vooral over het gegeven of wij een tweede crisis hebben kunnen vermijden, die misschien helemaal niet in de gezondheidssector ligt. Als u mij vraagt of ik de terreur crisis goed heb opgelost, zal ik neen antwoorden, want er is een migratiecrisis van gekomen. Dat ligt niet aan mij, maar aan Europa en Amerika – dat is makkelijk antwoorden. We hebben die crisis niet kunnen verhinderen. Hebben we de financiële crisis en de bankencrisis goed opgelost? Het antwoord is neen, want er is een schulden crisis van gekomen. Op vergelijkbare manier is het nu onze grootste zorg ervoor te zorgen dat er geen tweede crisis komt, want die zal pijn doen.

In de weinige beschikbare vrije uren heb ik mij verschillende keren ingelaten met de bezigheid om een betere governance uit te denken voor deze crisis. De besluitvorming was immers redelijk complex. Vanmorgen las ik dat Elio Di Rupo in *Le Soir* zegt dat België complex is en dat Caroline Désir de gave van de eenvoud heeft. Dat vond ik mooi gezegd. In elk geval, dit is van het moeilijkste dat ik heb gezien. Telkens mijn ideeën over governance vorm kregen, zag ik dat het met de huidige staatsstructuur de kwadratuur van de cirkel is. Daarmee antwoord ik op de laatste vraag, omtrent het institutioneel vlak.

Ik som enkele belangrijke hinderpalen op.

Ten eerste, de asymmetrische samenstelling van IMC, RMG en RAG. Ik weet dat wij in dit land met verschillende deelstaten zitten. Doordat er zo onvoorstelbaar veel vertegenwoordigers van elke deelstaat en zo onvoorstelbaar veel experts aanwezig moeten zijn, zijn de tafels niet manbaar. In een crisis heb ik altijd geleerd dat er uiteindelijk een feitelijke besluitvorming tot stand komt door een paar tenoren rond de tafel die, door onderling overleg, een groep meenemen in hun besluitvorming. Dat is in onze huidige overlegstructuren bijzonder moeilijk. Daarom zeg ik dat leiderschap zo moeilijk is. Als Angela Merkel met haar zestien deelstaten

moet overleggen, kan zelfs zij op een muur lopen.

Ten tweede, voor het Overlegcomité of de Nationale Veiligheidsraad is de samenstelling even asymmetrisch. Gelukkig was er in het Egmontpaleis een gigantische tafel. Vandaag zijn er zeven vice-eerste ministers. Rond die tafel zitten zoveel mensen van ministerzijde als bij een Eurozoneraad, met name twintig. Hoe wil u tot snelle besluitvorming komen met zoveel mensen? De structuren van Volksgezondheid en crisiscentrum passen zeer onvolmaakt in elkaar, zodat er doublures waren en nodeloze herhalingen: RAG, RMG, Ceval en COFECO. Ik verwijs naar de heer De Crem. Deze problemen, de noodzaak om snel te gaan en de afstand door de coronamaatregelen wogen zo zwaar in de regering-Wilmès dat het klassieke schema van IKW's en DAB's, waar veel voorbereid wordt dat zindelijkheid van besluitvorming toelaat, helemaal terzijde werd geschoven. Wij zaten met de kern vijf dagen op vijf drie tot vier uur, soms langer, aan ons scherm. Wij zaten met de kern +10 elke zaterdag aan ons scherm, daarnaast waren er tien tot vijftien veiligheidsraden en een stuk of twintig daaraan voorafgaande overlegcomités. Ik onderschat de cijfers dan nog.

Persoonlijk doe ik graag praktische dingen, hoewel ik er niet zo goed in ben. Dat hebt u wel gezien toen ik mijn mondkapje opzette, en dat is de enige humor die ik mij zal veroorloven bij dit ernstige onderwerp. We moesten ons bezighouden met technische beslissingen van praktische aard. Daar voelde ik mij geenszins te goed voor. Ook mevrouw Merkel moet dat doen, dus versta mij niet verkeerd. Die zaken verdroegen echter geen politieke strijd. De mens heeft de neiging om helemaal zijn ziekte te worden als hij ziek is. Onze samenleving is helemaal de pandemie geworden. Dus zijn Europese leiders bezig met dagelijkse intendances. Hoeveel mensen mogen er naar een winkel? Dat is normaal niet het type beslissing dat een Europees leider zelf mee moet nemen. Ik vind het in die zin een beetje jammer dat deze commissie niet kijkt naar het sociaal-economische luik en het financiële luik. Dat heb ik al gezegd. De gigantische arbeid van bijvoorbeeld mevrouw Muylle verdient het om bekeken te worden omdat we erin geslaagd zijn om daar alle hiccups te vermijden. Dat is redelijk spectaculair. Niettemin is er veel miserie. Dat besef ik.

Dan kom ik aan mijn vierde besluit. Het is verbazend dat in het domein van de brede zorg, volksgezondheid, welzijn, invaliditeit, waarin ons land, alles opgeteld, tussen 50 en 60 miljard investeert per jaar, zoveel middelen naar beneden geduwd zijn, en ik bedoel dan niet naar de regio's of de deelstaten, want die doen net hetzelfde, maar naar de actoren, naar de ziekenhuizen, naar de rusthuizen, naar de universiteiten, naar de farmabedrijven, zodat de overheden nu zelf dun bemenst zijn. Dat is wat ik het meest heb aangevoeld als niet-bevoegd minister. Ik moet met twee woorden en drie waarschuwingstekens spreken. Ik was een niet-bevoegd minister. Ik was geen vakminister, ik moest er alleen voor zorgen dat Justitie bleef draaien.

Ik wil het vergelijken met hetgeen ik gezien heb tijdens de bankencrisis en tijdens de terreurcrisis. Ik heb heel bekwame mensen gezien bij Volksgezondheid. Ik ga geen namen noemen, maar u kent ze. Wij hebben die mensen overbevraagd, wij hebben hun het onmenselijke gevraagd, het bovenmenselijke. Zij waren in vergelijking met het geld dat België investeert in deze sectoren, ik denk dat dit ook voor Vlaanderen geldt, met te weinig op centraal niveau om deze crisis aan te kunnen. Tijdens de bankencrisis had ik de Nationale Bank en tijdens de terreurcrisis had ik het federaal parket. Dat zijn centrale diensten van mensen die zich op dat ogenblik daarvoor beschikbaar moeten maken, maar die breder bemenst zijn.

U bent hier de specialisten op het vlak van volksgezondheid. Ik zou u willen uitnodigen eens na te denken over de vraag of, in alle overheden, deelstatelijk en federaal, die administraties toch niet opnieuw moeten worden versterkt. Anders dan tijdens de terreur- en de bankencrisis is deze crisis een langdurige crisis. Een jaar is vreselijk lang om dag in dag uit crisis te hebben. Die mensen moesten bovendien ook nog aan al onze vergaderingen deelnemen, wat ook niet altijd leuk was voor hen. Het is dan ook niet te verwonderen dat men dan breed beroep doet op expertise in het veld, virologen en epidemiologen, zo is het ook voorzien in de RMG en de RAG, en dat men in totale ad-hocstructuren terecht komt. Dat is onvermijdelijk.

Ik denk niet dat ons land daarin enig is, ik denk dat het overal zo is. Die experts bewijzen geweldige diensten, maar hun statuut en bezoldiging zijn schaars geregeld, voor zover ik dat kan zien.

Een verschil dat men ook niet mag onderschatten, is dat deze crisis, meer nog dan de financiële crisis of de veiligheids crisis, de hele bevolking raakt. Wie geen spaarcenten had, lag niet helemaal wakker van de financiële crisis en wie bijvoorbeeld in Aarlen woonde, lag niet dramatisch wakker van de terreurcrisis, maar dat is wel anders met deze crisis. Iedereen is geraakt en dus stijgt de behoefte aan informatie exponentieel, terwijl de kennis over het virus initieel zeer beperkt was.

Ik weet dat men dikwijls het verwijt heeft gemaakt aan de politici dat wij te weinig in de media kwamen en dat

wij te veel overlieten aan de experts. Die experts zijn daar natuurlijk vrijwillig op ingegaan, maar zij hebben een gigantische dienst bewezen aan de Natie. Men kan als politicus niet speculeren over de stand van de wetenschap, als die hoogst onzeker is. Dat kunnen enkel experts, van wie de intuïtie betrouwbaar is geworden door ervaring en expertise in het betrokken domein. De overheidscommunicatie die Sciensano en het Nationaal Crisiscentrum verzorgden, vond ik persoonlijk heel degelijk. Ik twijfel of de politiek door interimaire persconferenties tussen twee bijeenkomsten van de Nationale Veiligheidsraad of van het Overlegcomité in, daar veel aan had kunnen verbeteren.

Wat mij gefrustreerd heeft – dat is mijn zesde conclusie – is dat het verband tussen de ernst van de crisis en de doeltreffendheid van de maatregelen nooit duidelijk is kunnen worden gelegd. Ik ben geen wiskundige, noch een mathematicus.

Je ne suis pas un expert des sciences biomédicales, mais j'ai toujours voulu savoir combien de contaminations justifiaient une telle mesure et ce qu'il fallait faire pour réduire le niveau de contamination.

En tant qu'amateur, j'ai toujours eu un intérêt pour la biostatistique, la statistique, les algorithmes, les modèles. J'ai le sentiment que nous n'avons pas eu, comme cela a d'ailleurs été le cas partout dans le monde, la possibilité de motiver la population avec de telles données, ce que je regrette énormément. En effet, j'ai toujours eu le souci d'expliquer ce qui se passe quand c'est possible, et je ne peux expliquer ce que je ne comprends pas, ce qui est un grave défaut pour un homme politique. Nous n'avons donc pas pu motiver la population en tenant compte du but à atteindre. Par exemple, nous n'avons pas pu nous tenir au seuil fatidique de 800 contaminations. Nous avons tenté de prendre des mesures à partir d'une certaine date, mais nous n'y sommes pas parvenus. Ainsi, pendant les vacances d'été de l'année passée, nous avons dû renoncer à autoriser certains événements, comme nous l'avions laissé entendre.

J'espère que nous saurons tirer les leçons de cette pandémie. Nous devons investir, partout dans le monde et, en particulier, en Europe, dans la biostatistique. Nous devons faire en sorte qu'il soit possible de faire des algorithmes qui nous permettent de connaître les conséquences des mesures prises. Peut-être s'agit-il d'un rêve, mais pour bien communiquer, une masse d'informations est le meilleur outil.

Ten zevende, de interfederale context heeft het beheersen van de coronacrisis bij ons moeilijker gemaakt dan in een unitair land het geval zou zijn geweest. De bevoegdheden zijn immers onduidelijk verdeeld. De discussies over wie mondklappers moest kopen en wie voor de contacttracing moest zorgen waren pijnlijk. Hetzelfde geldt voor de discussie over wie bevoegd is voor de coördinatie in een pandemie.

Stel dat wij de federale overheid bevoegd hadden gemaakt voor de coördinatie in een federale pandemie, wat zou dat dan betekenen voor exclusieve bevoegdheden als onderwijs of voor gemengde bevoegdheden als economie? Het is belangrijk dat die zaken worden uitgeklaard. We hebben gedaan wat we konden maar ik zou toch de woorden van de eerste minister vorige vrijdag willen aanhalen, dat men voor dit stuk van de staats hervorming en eventueel ook voor andere misschien terug naar de tekentafel moet. Voor mij is één zaak wel duidelijk geworden.

Vous savez que j'aime toutes nos cultures, et je ne le dis pas vainement. J'ai dû constater lors de la crise, plus que jamais, que les préférences étaient différentes. C'est assez facile à expliquer. Les germanophones regardent les chaînes allemandes de Nordrhein-Westfalen et Rheinland-Pfalz. Les francophones, de temps à autres, regardent les chaînes de Paris. Les néerlandophones osent penser qu'on fait mieux aux Pays-Bas que chez nous. On a trois pays guides autour de soi, auxquels on donne sa préférence dans une telle crise, et l'aspect national n'est pas vraiment déterminant. Ce n'est pas parce qu'on est infecté à Turnhout que cela a été causé par quelqu'un qui habite à Arlon par exemple, c'est parce que j'ai été visiter des magasins à Eindhoven. Je crois vraiment qu'il faut réfléchir là-dessus.

On connaît ma conviction par rapport à tout ça. Je ne vais pas l'imposer aujourd'hui, mais il faut réfléchir. On a souffert en raison de la non-clarté de la distribution des compétences. C'est déjà assez difficile pour un pays comme l'Allemagne, où on a une tradition de 70 ans.

De Veiligheidsraad of het Overlegcomité fungeert - dat is een achtste conclusie - als een besluitvormingsorgaan ad hoc dat ministeriële besluiten maakt.

Je dirais: "Honni soit qui mal y pense!"

Meer draagvlak kan een ministerieel besluit niet hebben.

Het is intellectueel oneerlijk te zeggen dat het ondertekend is door één minister. Het wordt nagelezen door de kabinetten van elke minister-president, tot op de komma, nadat het is opgemaakt ingevolge de besluitvorming op het Overlegcomité. Tijdens de eerste golf beslisten wij met 10 partijen over de volmachtbesluiten. Niemand drong toen aan op een ander mechanisme dan een ministerieel besluit. Dit was ook een soort pandemiewet, en wij hadden de pandemiewet perfect kunnen aannemen via een volmachtbesluit. De 10 partijen hadden een pandemiewet kunnen aannemen via een volmachtbesluit. Dat liet de volmachtenwet toe. De grote discussie zou geweest zijn of die langer dan drie of zes maanden kon gelden. Mijn antwoord zou ja geweest zijn, maar dat doet er niet toe. Het zou de Raad van State geweest zijn die daarover had moeten beslissen. Ik meen van wel. De nood deed zich toen niet voelen door de ernst en de dringendheid van de crisis. Maar het spreekt vanzelf dat voor zulke ernstige beperkingen aan rechten en vrijheden een democratische controle absoluut noodzakelijk is. Het Parlement moet een pandemiewet goedkeuren. Daar ben ik het volledig mee eens. Maar vergeet niet, en daarom heb ik die bijlage toegevoegd, dat ik 9 keer in het Parlement ben komen getuigen in die drie maanden, over alles wat wij gedaan hadden, met alle mogelijke antwoorden op alle mogelijke vragen.

Ik heb mij dus wel eens ingelaten met de vraag hoe wij de structuren kunnen verbeteren. Ik heb geen antwoord gevonden, dat heb ik u gezegd. Maar ik weet wel dat het moeilijk is om uit de manier van onze besluitvorming te komen zonder politieke averij op te lopen, ook door het risico van divergente communicatie van politici en van experts. Opnieuw, kijk naar Duitsland. Wij zijn niet uniek. Kijk naar Nederland. Wij zijn niet uniek. Laten wij ons dus ook niet te schuldig voelen.

Madame la présidente, je crois honnêtement que la coordination d'une pandémie au niveau belge est insuffisante.

Echte solidariteit en aangepaste grootschaligheid kunnen slechts op Europees niveau worden bereikt. De landsgrenzen stemmen in bijna geen enkel land overeen met de economische en stedelijke polen. Bovendien is het intra-Europees verkeer principieel, of dat nu voor essentiële of niet-essentiële verplaatsingen is. Ik bedoel daarmee dat een verbod om zich tussen 2 landen te verplaatsen even zeldzaam en verantwoord moet zijn als een verbod om zich te verplaatsen binnen een land. Als men in Italië zegt dat men niet meer mag reizen tussen de regio's, fijn, maar dat verbod is van inhoud niet anders dan een verbod om te reizen tussen Italië en Zuid-Frankrijk. En daar is Europa meester. Het beseft dat niet voldoende, maar nogmaals, Roubaix ligt veel dichterbij Doornik dan bij Maasmechelen.

Als Europa een verplaatsingsverbod zou beslissen vanuit of naar een bepaalde regio, dan is dat een ander verhaal. Als men zegt dat niemand Spanje binnen noch buiten mag, dan is dat een ander verhaal. Dat is veel gemakkelijker. Op basis van objectieve maatstaven.

J'ai rêvé. Si on ne rêve pas, on est nul! J'ai rêvé que l'Union européenne pourrait nous prescrire une palette de mesures, de niveau 1, 2,3 et 4. Celles-ci, en fonction des contaminations, doivent être prises par les régions compétentes pour la pandémie. Nord-Pas-de-Calais, Deux-Sèvres, Limbourg, Friesland, etc. Lorsque ces mesures sont prises, elles justifient certaines choses. Mais elles offrent aussi un choix. Il y a plusieurs mesures de niveau 4 ou de niveau 3. Il n'y a que le *lockdown* total. Qui peut peut-être considéré comme une mesure de niveau 5. Mais une région doit pouvoir choisir en fonction de ses préférences. C'est là que se trouve toute la problématique que nous vivons chaque jour. C'est là qu'elle se trouve.

Ik meen dat wij het niet veel slechter hebben gedaan dan de buurlanden of de Anglo-Amerikaanse landen. Onze gezondheidszorg heeft standgehouden en wij hebben onze dagelijkse cijfers correct geteld, zonder camouflage, wat niet zelden tot blamage heeft geleid. *Tout est relatif*. Volgens *The Financial Times* waren wij de kampioen bij het begin van de crisis. Volgens *The Economist* waren we halverwege de crisis de rode lantaarn geworden.

Sociaal-economisch en financieel werd maximaal steun verleend aan de bedrijven en de burgers. Men zal dat later met groot genoegen vaststellen. De begrotingsgevolgen zullen navenant zijn en verdienen nu alle aandacht van de daarvoor bevoegde ministers, die men beter ontslaat van de dagelijkse intendance. Zij moeten dag en nacht werken aan de relance en aan de hervorming van het land. Nogmaals, het kon zeker beter, ook in België, ook in Europa, zeker in België.

Wij mogen deze crisis dus niet verspillen. *Never waste a good crisis. I bet we will*. Ik vind dat verschrikkelijk. Mijn ervaring van de laatste 20 jaar is geweest dat men de eerste crisis verspilt. Mens en samenleving vergeten

graag snel hun leed en hebben deadlines nodig om te presteren. Ik hoop dat ons land en de Europese Unie niet in die val trappen en zich schrap zullen zetten voor een volgende pandemie, ook al laat die tientallen jaren op zich wachten. Wij moeten nutteloze dingen kunnen doen voor onze langetermijnoverleving, dingen die niet morgen renderen en misschien wel nooit, maar die er zijn voor het geval dat.

Ik dank in het bijzonder diegenen die ons dag en nacht hebben bijgestaan om deze crisis te helpen overwinnen. Ik noem geen namen en geen diensten, om niemand te vergeten. Ik dank de collega's. Ik dank mijn kabinet en ik dank u voor uw aandacht en wens u veel succes voor uw rapportering.

La présidente: Monsieur Geens, nous vous remercions beaucoup d'avoir exposé ces constats lucides, à l'aune de votre expérience. De plus, le regard que vous avez jeté dans le rétroviseur était transversal.

Yngvild Ingels (N-VA): Mevrouw de voorzitter, mijnheer Geens, ik wil u eerst en vooral meegeven dat ik ongelooflijk genoten heb van uw discours. U argumenteert keuzes; u legt zaken uit; u erkent dat er fouten zijn gebeurd en u kijkt met een soort macroblik, die, eerlijk gezegd, verademend is. Voor mij hebt u de rol die ik van de eerste minister had verwacht, nu ingelost. Het is heel erg dat ik dat moet zeggen, niet voor u maar voor haar. U hebt echt waar de verwachtingen die ik had bij de vorige spreker, volledig ingelost. Ik wil u daarvoor heel hartelijk bedanken.

Ik ben het in globo heel hard eens met heel veel zaken die u hebt aangehaald. Ik heb dus ook maar weinig vragen. U hebt op bijna alles zoniet op alles geantwoord.

Ik heb nog slechts één vraag, die over het parlementaire debat gaat, dat een heel actueel thema is in het kader van de pandemiewet.

Hoe kijkt u naar de beslissingen over maatregelen? U stelde zelf dat in die organen heel veel mensen aan tafel zitten, wat zeker klopt. Er is dus zeker enige politieke gedragenheid. Hoe kijkt u dan naar een democratisch debat in een parlement, zoals bijvoorbeeld in Nederland over de avondklok? Moeten wij dat debat naar uw mening voor elke maatregel voeren of meent u dat wij meer globaal een kader moeten hebben, waarbij alleen maar op gepaste tijdstippen verslag wordt uitgebracht over de redenen waarom bepaalde maatregelen werden getroffen en op basis van welke wetenschappelijke feiten ze werden getroffen? Ik sluit mij immers aan bij wat u aangaf. De link tussen de doeltreffendheid van maatregelen en hun impact is een heel moerassig gebied. Ik zou echter graag eens uw visie daarop horen. Welke rol moet volgens u het Parlement bij de maatregelen spelen?

Ik zal het daarbij laten. Ik dank u heel erg.

Kathleen Depoorter (N-VA): Mevrouw de voorzitter, mijnheer Geens, ik wil de vorige spreekster bijtreden en u danken voor uw betrokkenheid, uw visie en vooral uw introspectie.

U hebt het op een bepaald moment over een gevoel van onmacht, dat ik heel goed begrijp. Ik denk dat heel wat politici, op zowel lokaal, provinciaal als nationaal niveau, dat gevoel wel meermaals hebben gehad in de beheersing van deze crisis.

Graag wil ik op een klein stuk van uw pleidooi inzoomen, met name betreffende de filters en de aankoop ervan.

De tijdslijn die u geeft, onder andere 16 april en 17 april, brengt ons heel dicht bij de tijdslijn die minister Wilmès ons vanmorgen gaf aangaande haar gesprekken met Comeos. Ergens is de overlapping wel een beetje jammer. De chirurgische mondmaskers waren bij de grootwarenhuizen wel degelijk op voorraad. Zij hebben de regering duidelijk onder druk gezet om de verkoop vrij te laten. Op datzelfde moment ging u op zoek naar de filters. Waren die filters een goede beslissing? Zoals u zelf al aangaf, het was niet optimaal. De beslissing werd in de chaos van het moment genomen, maar het was zeker niet optimaal. Als lokaal bestuurder kan ik getuigen dat wij echt moesten gaan zoeken om die filters een bestemming te geven. Onze burgers hadden op dat moment al maskers van de lokale besturen ontvangen om zich te beschermen. In die zin was de beslissing zeker niet optimaal. Dat budget kon misschien wel beter besteed worden.

U haalt ook de lokale productie aan, en het feit dat wij daarop moeten inzetten. Daarover ben ik het absoluut met u eens. Ons land, en bij uitbreiding Europa, zal minder afhankelijk moeten zijn van Azië voor de productie van geneesmiddelen en medische hulpmiddelen. Daaraan moet in de toekomst gewerkt worden.

Voormalig minister De Backer heeft in onze bijzondere commissie heel duidelijk het parcours van de lokale productie heeft weergegeven en het is wel opmerkelijk dat dit in Vlaanderen heel wat vertraging heeft opgelopen vanwege een frictie met de FOD Financiën. Bent u daarvan op de hoogte? Kon dat worden voorkomen? In Wallonië is dat niet gebeurd; De discussie ging erover dat een bepaald deel van de productie voor de lokale markt voorbehouden moest worden. Volgens mij moeten wij dat als aandachtspunt meenemen.

Er was ook de btw-handicap voor de lokale productie van mondmaskers ten opzichte van de geïmporteerde mondmaskers uit Azië, die ook werden aangekocht om gratis te verdelen. Hoe komt het dat men daarop nooit heeft ingespeeld? Men kan verwijzen naar Europese richtlijnen, maar die hebben we al vaker naast ons neergelegd, zeker als het over zo'n belangrijke items ging. Hadden we niet nog meer kunnen inzetten op die lokale productie en op die heroriëntering van onze bedrijven om ervoor te zorgen dat we nu al klaar zouden zijn voor die lokale productie?

Barbara Creemers (Ecolo-Groen): Mijnheer Geens, dank u wel. Ik wil collega Ingels bijtreden: ook ik heb heel erg genoten van uw betoog met een helicoptervisie op wat er is gebeurd. Misschien is het wel goed dat u daar na een aantal maanden even buiten kan staan en zo dat kan bekijken. Ik vond het zeer waardevol en wil u daarvoor oprecht bedanken.

Ik heb een paar bijkomende vragen en bemerkingen. Ik wil u zeker ook danken voor de precieze duiding van hoe u dat als vicepremier allemaal hebt meegemaakt. Heel veel vragen die ik op voorhand had, zijn daardoor opgelost.

Eén zaak die ik mij op voorhand afvroeg, maar die nu wel duidelijk is, wil ik toch even belichten. U zorgde voor de filters en parallel zorgde uw collega Goffin voor de stoffen maskers. Dat die filters van u niet pasten in de maskers van collega Goffin, heb ik altijd heel raar gevonden. Nu ik van u heel die chronologie heb vernomen, begrijp ik dat. Kan u de reactie van de bevolking begrijpen die in de loop van de maand mei filters kreeg en dan in de loop van juni-juli maskers, het ene in het andere probeerde te passen en merkte dat dit niet lukte? Vindt u dat de communicatie daarrond mogelijk niet goed genoeg is gebeurd? Nu ik het u hoor uitleggen, lijkt het logisch, maar in die fase was het absoluut niet logisch. Ik vind het ook mooi hoe u de mondmaskers die we allemaal zelf hebben zitten stikken – ik heb er zelf ook een honderdtal gemaakt – de huisvljtmaskers noemt. Ik vind dat een mooie benaming.

U vermeldt ook de gevangenen. Nu zijn er in bijvoorbeeld Hasselt wel heel veel besmettingen, maar tot einde vorig jaar moesten we vaststellen dat het in de gevangenen ongelofelijk goed ging met de besmettingen. Mensen die ik sprak binnen de gevangenis muren, stelden altijd dat zij al heel vroeg mondsmaskers droegen, mondsmaskers die ze zelf maakten. Cipers droegen ze van bij het begin omdat ze bang waren om besmet te geraken binnen die muren. Het besef dat die mondsmaskers bescherming boden, ging veel sneller binnen de gevangenis muren dan daarbuiten. Jammer genoeg helpt dat niet tegen de varianten die nu binnen de gevangenis muren heersen. Ik vond dat een goede vaststelling. U zegt dat er heel veel goede zaken zijn gebeurd. Ik beaam dit. Worden daar draaiboeken van gemaakt, mijnheer Geens?

Ik begrijp uw kritiek dat we in deze commissie niet over alle aspecten gaan. Mede dankzij mevrouw Ingels betrekken we Binnenlandse Zaken er voor een groot deel bij. Hier zitten vooral experts van de commissie voor Gezondheid en Gelijke Kansen. U verwijst terecht naar het hele socio-economische aspect dat we misschien niet genoeg belichten in deze commissie. Hebt u weet van getrokken lessen binnen de domeinen waar u nu over spreekt? U zegt dat er op vlak van Justitie heel goede dingen zijn gebeurd. Worden die vastgenomen zodat we deze crisis niet vergeten en de *lessons learned* niet weggooien achteraf?

U zegt dat er een nieuwe crisis aankomt. Laten we deze crisis niet weggooien om de volgende te voorkomen. De heer Horton van *The Lancet* was een aantal maanden in deze commissie en volgens hem zitten we al in deze systeemcrisis. De gezondheids crisis is ook een systeemcrisis geworden. Hopelijk hebt u ongelijk en kunnen we die volgende crisis voorkomen.

U zegt dat het goed is dat we nutteloze organen en nutteloze strategische stocks hebben. Zolang die nutteloos zijn, is het heel goed. Dat is een mooie invalshoek. Voormalig minister De Backer pleitte hier afgelopen maandag voor een nieuw op te richten orgaan dat al die structuren die mogelijk moeten samenwerken in een crisis, ook gezondheid, onder de voogdij van de eerste minister om een volgende crisis voor te bereiden en altijd voorbereid te zijn. Met wat u nu zegt, moeten we nog harder pleiten voor dat voorstel van de heer De Backer. Zo kunnen we over een - hopelijk heel lang nutteloze - structuur beschikken onder de voogdij van de eerste minister.

U haalt ook aan dat de structuren van de crisis en wat er binnen Volksgezondheid gebeurde, niet altijd voldoende op elkaar afgestemd waren.

Eind februari werden de vicekabinetten betrokken. Ik kreeg de indruk dat u dat te laat vond. Het niet-sanitaire deel werd al overgenomen door de eerste minister. In die fase werden ook de vicekabinetten betrokken. Enerzijds hoor ik de kritiek dat dit misschien wat laat was. Anderzijds zegt u dat u met al die vicekabinetten en al die organen misschien ook met veel te veel was. Pleit u dan voor minder vicekabinetten aan die tafel? Hoe ziet de ideale vergadering er volgens u uit om de leiders te ontlasten van gedetailleerde beslissingen? Hoeveel mensen er in een winkel mogen zijn, is in principe iets dat experts kunnen uitmaken. Hoe ziet dat ideale overlegorgaan er voor u uit?

Moeten de kabinetten van de vicepremiers daarbij betrokken worden? Daar had ik graag nog even uw mening over gehoord. Voor de rest was uw uiteenzetting zeer compleet en was het een enorme meerwaarde om u hier in onze commissie te kunnen horen.

Patrick Prévot (PS): Madame la présidente, monsieur Geens, je vous remercie pour ces explications et cette intervention très complète qui va assurément nous aider dans le travail qui est le nôtre, notamment dans l'élaboration des recommandations. Je prendrai la parole seul pour mon groupe. Je tenterai d'être bref. J'aimerais juste revenir sur quelques éléments que vous pourriez éventuellement davantage préciser, voire d'éventuelles autres recommandations.

Ma première question, je l'ai posée à tous les précédents ministres entendus. On sait que les responsabilités ont été distribuées au sein du gouvernement fédéral de l'époque, avec une ministre de la Santé en place, puis, un ministre des masques et des tests, un ministre des masques citoyens et, ensuite, vous pour les filtres et la production nationale notamment. Très pratiquement, comment avez-vous reçu cette demande? Comment jugez-vous a posteriori cette répartition des compétences et des missions? Pensez-vous qu'une autre approche plus centralisée aurait eu des effets plus bénéfiques?

Je souhaiterais également avoir votre avis sur la mise en place du commissariat corona en octobre 2020. De nombreuses personnes entendues ici nous ont confirmé avoir vraiment vu un changement: un avant et un après commissariat corona. L'audition du commissaire a aussi été très intéressante. On voit bien que son rôle permet de mettre de l'huile dans les rouages entre les différents niveaux de pouvoir, entre les groupes de travail et la task force pour aider à la prise de décisions et pour vérifier et coordonner l'implémentation des actions qui ont ainsi été décidées. Selon vous, un coordinateur de crise, un commissaire corona, comme nous le connaissons aujourd'hui, aurait-il pu jouer un rôle en début de crise et éviter ainsi certains écueils, notamment en termes de gestion et de coordination?

Je voudrais revenir succinctement sur l'achat des masques et des filtres: 22 millions de filtres ont été commandés pour un montant de 7 millions d'euros auprès de deux sociétés. Comme le disait ma collègue Barbara Creemers, il y a eu un certain flou artistique puisqu'on pensait au départ que ces filtres devaient servir pour les masques citoyens commandés par la Défense. Finalement, ces masques, d'ailleurs très controversés, disposaient d'un filtre intégré. Il a donc été expliqué à la population que ces filtres serviraient pour les masques fabriqués maison. Cet élément était-il très clair dès le départ ou a-t-il fallu adapter la communication notamment du gouvernement avec peut-être un rétropédalage? Était-ce d'emblée clair que d'un côté, il y aurait les masques citoyens déjà équipés de filtres et de l'autre, ces filtres? On sait aujourd'hui que bon nombre de ces filtres sont restés dans les cartons? Combien de filtres ont-ils finalement été distribués? Pourriez-vous clarifier ces éléments concernant l'achat des filtres?

Vous avez été très long et très complet sur la situation dans les prisons. Concernant la répression des délits relatifs au non-respect des mesures, quid de cette coordination avec la police pendant la crise? Comment cette coordination se passait-elle? Certains ont parfois pointé du doigt des directives de politique criminelle pas assez claires. Quel est votre avis? Comment vous assurez-vous que les instructions étaient compréhensibles? Enfin, comment s'est déroulée, de manière générale, la coopération entre la Justice et l'Intérieur pendant la crise? Dans le cadre de nos recommandations, que faudrait-il, selon vous, améliorer dans ce cadre précis?

Je vous remercie encore de votre première intervention et d'ores et déjà des réponses complémentaires que vous allez nous apporter.

Dominiek Sneepe (VB): Mijnheer Geens, ik dank u voor deze verhelderende uitleg. Na de twee uur van vanochtend waarin we eigenlijk niet veel bijkomende informatie hebben gekregen van mevrouw Wilmès, was het toch een verademing.

Ik heb nog een paar kleine vragen. Wat ons opviel, is dat u zich toch wat verstopt achter de WHO. Die kwam laat met richtlijnen over het wel of niet dragen van mondmaskers door de hele bevolking, terwijl dat hier al een maand eerder werd verplicht op bijvoorbeeld het openbaar vervoer. U zegt dat we geen richtlijnen hadden gekregen en dat de WHO mondmaskers niet nodig vond. Dat klopt niet echt. De regering verplichtte de bevolking om mondmaskers te dragen op het openbaar vervoer. Eigenlijk had ze op dat moment moeten beslissen om mondmaskers te bestellen. U wist perfect dat de mondmaskers die werden besteld, te laat zouden komen. Op dat vlak is er toch wat discrepantie in uw betoog, maar u kunt dat straks misschien verduidelijken.

Ik had een vraag over de filters, maar die werd al door de collega's gesteld. Ik wil nog even terugkomen op de niet-matchende structuren. Er waren overlappingsen, waardoor er dubbelwerk werd gedaan en er tijd verloren ging. Is daarop dan niet geanticipeerd tijdens de crisis? Soms kan men immers met kleine ingrepen grote problemen oplossen. Werden de structuren aangepast, waardoor het vlotter ging, of is alles gewoon gebleven zoals het was?

U zei dat onze samenleving helemaal de pandemie is geworden. Dat klopt. Zeker in de beginfase viel er in het journaal geen ander nieuws meer te bespeuren. Alles ging over de pandemie en zelfs nu nog wordt het journaal hoofdzakelijk beheerst door berichtgeving over de coronacrisis. Moet dat anders en hoe dan? De bevolking moet wel geïnformeerd worden. Hoe vinden we het evenwicht van goede maar toch niet te veel informatie?

U zei het al dat u zich ergerde aan het feit dat de maatregelen niet konden worden uitgelegd. Er was geen wetenschappelijke basis was voor heel wat maatregelen. Bevestigt u dat de maatregelen geen wetenschappelijke basis hadden en dat het nattevingerwerk was? Of hoe moet ik uw woorden precies interpreteren?

U had het ook over de maatregelen met betrekking tot de religieuze erediensten. Hoe vaak heeft de kwestie van de religieuze erediensten eigenlijk op tafel gelegen? Was er een wetenschappelijke basis voor de maatregelen die daarvoor werden genomen? Er waren maatregelen als 1,5 afstand houden en het gebruik van ontsmettingsgel. Dat was werkbaar. Nu mag men op een begrafenis met 50 personen aanwezig zijn, maar op zondagen mogen slechts 15 personen een gebedsviering bijwonen. Dat lijkt mij moeilijk uit te leggen. Wat is uw mening daarover?

Michel De Maegd (MR): Madame la présidente, monsieur Geens, merci pour votre exposé et vos réponses. Merci également aussi - il faut le dire - pour tout le travail que vous avez effectué durant cette gestion de la première vague de cette pandémie.

Vous nous l'avez dit, comme plusieurs orateurs qui vous ont précédé, la perfection n'existe pas en temps de crise. Notre pays n'était pas préparé à un tel épisode. Cela aurait d'ailleurs été impossible, tant cette pandémie a dépassé et dépasse d'ailleurs toujours tout ce à quoi nous pouvions nous attendre. Des adaptations seront évidemment nécessaires, ont été nécessaires à de multiples reprises, seront encore nécessaires par la suite, en fonction des informations qui parvenaient à l'époque et qui nous parviendront. Vous l'avez dit: la première des préoccupations a été de ne pas surcharger notre système hospitalier. C'est bien vers cette optique qu'a été tournée la gestion de cette crise. Vous l'avez dit: il est primordial que l'épreuve que nous avons traversée soit suivie de recommandations et d'effets, bien sûr. Il faudra tirer toutes les leçons et surtout ne pas simplement tourner la page. C'est dans cette optique que nous travaillons ici depuis plusieurs mois.

J'aimerais vous poser certaines questions supplémentaires, si vous me le permettez. Tout d'abord, vous avez souligné des problèmes de persévérance dans notre société. Vous l'avez clairement mentionné. Monsieur Geens, pouvez-vous développer cette idée? Quel impact concret ce manque, ce problème de persévérance en Belgique, a-t-il eu, selon vous, sur la gestion de la crise? Avez-vous des pistes concernant ce point précis pour l'avenir.

Vous avez aussi souligné l'absence de chaîne de production textile dans notre pays. Cela a posé problème dans la production de masques, avec pour conséquence la nécessité de produire à l'étranger. Vous l'avez dit: pour vous, l'Union européenne devrait gérer une partie de cette production. Bien entendu, en temps de crise, vous étiez à l'époque en charge des Affaires étrangères, je le rappelle. Y a-t-il eu à cette époque des

discussions au niveau européen, justement en ce qui concerne ce problème précis? A-t-il été envisagé d'organiser une gestion intégrée de la production et de la gestion de matériel de protection? C'est une question que je me pose.

Au niveau européen toujours, au moment du pic de la première vague, au moment où nous avons le plus besoin d'elle, cela nous a été dit par plusieurs orateurs ici, l'Union européenne s'est malheureusement presque éteinte. La coopération, la solidarité, toutes ces valeurs fondamentales semblent avoir disparu. C'est regrettable, bien entendu. Moi qui suis un Européen convaincu, je le regrette profondément. Cela a aussi été très dommageable. Y a-t-il eu un débriefing de cela avec vos homologues européens de l'époque? Sinon, un tel débriefing est-il toujours envisageable? En d'autres mots, des leçons de cette situation ont-elles déjà été tirées au niveau européen?

Parmi vos conclusions, je retiens celle-ci: quel que soit le type de crise, il y a une constante, à savoir qu'un État membre ne peut pas faire face tout seul. La crise est souvent transfrontalière. La solution doit donc aussi être transfrontalière. Notre niveau de solution, avez-vous dit, se situe à l'échelon européen. Nous ne pouvons donc pas dépendre d'autres grandes puissances comme les États-Unis ou la Chine pour la production de matériel stratégique de protection en tout genre. Traditionnellement, une fois la crise passée, les rapports restent malheureusement dans les placards et on passe à la suite. Il faut évidemment faire évoluer cette manière de fonctionner. Fort de votre longue expérience au niveau européen, comment envisagez-vous concrètement les choses? Comment faire en sorte, avec éventuellement un *input* de la Belgique, que l'Union européenne joue le rôle qui lui revient quand on en a le plus besoin d'elle?

La comparaison entre les pays, bien que légitime, n'a pas beaucoup de sens dans le cadre de cette crise. Les politiques de *testing*, les décomptes de décès étaient différents selon les pays. Les chiffres ne peuvent pas être comparés. Une harmonisation à ce niveau semble primordiale pour appréhender plus aisément la situation globale. Lorsque vous étiez aux manettes en tant que ministre des Affaires européennes, avez-vous eu des retours des discussions autour de cette problématique précise? A-t-il été envisagé de tendre vers une harmonisation des modalités notamment de rapportage concernant les décès? Quelle est votre vision quant à une telle possibilité?

Enfin, monsieur Geens, la question de la gouvernance en Belgique est - on le sait tous - très complexe. Vous l'avez vous-même admis. La structure actuelle de l'État implique une composition asymétrique des organes de gestion de crise. Cela a pour conséquence de rendre le leadership plus difficile qu'ailleurs. Cela rend également plus difficile la nécessaire rapidité d'action. Je prends donc acte de ce constat qui nous revient régulièrement au sein de cette commission.

Monsieur Geens, je vous remercie encore une fois pour votre participation. Nous analyserons bien entendu en profondeur l'ensemble de votre exposé et les réponses aux questions qui vous auront été posées et, ensemble, nous en retirons tous les éléments nécessaires à notre rapport et à nos recommandations.

Nathalie Gilson (MR): Monsieur Geens, je voudrais vous appeler monsieur le ministre, mais vous êtes désormais un collègue. En tant que ministre, soyez remercié pour toute l'énergie que vous avez mise dans la gestion de cette crise. À l'époque où vous étiez ministre, j'ai participé aux débats en commission de la Justice. Vous avez rappelé, notamment, les débats qui avaient eu lieu sur l'ordre de paiement, et ceux sur la compétence du tribunal correctionnel. Finalement, le choix a été fait de confier la matière aux tribunaux de police.

Dans une vision prospective, je voulais vous poser la question des sanctions. C'est aussi d'actualité maintenant. Quelles leçons et réflexions peut-on en tirer? Celles-ci sont importantes puisque nous avons eu des débats et de longues auditions en commission de l'Intérieur sur l'avant-projet de loi relatif à la situation d'urgence épidémique. De nombreux acteurs ont regretté que les peines soient correctionnelles. Certaines personnes se retrouvent avec un casier judiciaire pour lequel il n'y a pas d'effacement automatique. J'aimerais vous entendre sur ce sujet. Quelles sont vos réflexions?

Vous avez évoqué les sanctions administratives communales (SAC) et les réactions à celles-ci, étant donné qu'il y avait des divergences entre les différentes communes. Nous avons quand même entendu les représentants des barreaux, donc Avocats.be et l'OBV. Ils n'étaient pas favorables aux SAC, mais celles-ci leur semblaient être un outil à utiliser pour éviter la surcharge des tribunaux. Le Conseil supérieur de la Justice l'a évoqué aussi. Vous l'avez rappelé, le Collège des procureurs généraux n'y est pas favorable, mais le problème reste entier. Cette surcharge des tribunaux est réelle: sur un an, près de 200 000 procès-verbaux

d'infraction ont été émis.

Eu égard à votre expérience d'ancien ministre de la Justice et votre engagement en ce domaine, je serais intéressée par votre avis quant au risque d'engorgement des tribunaux. Que vous inspire aussi le niveau des peines correctionnelles?

Nawal Farih (CD&V): Mijnheer Geens, u bent als een van de weinige sprekers zeer gedetailleerd op alle vragen ingegaan en hebt daarvoor de tijd genomen, met heel wat input vanuit uw persoonlijke ervaring. De vragen die ik had ingediend, zijn allemaal beantwoord. Wij zullen zeker werk maken van hetgeen u vandaag hebt gedeeld met de commissie. Wij weten waar te beginnen met de aanbevelingen.

Ook hartelijk dank voor het werk dat u tijdens de eerste golf hebt verwezenlijkt.

Thierry Warmoes (PVDA-PTB): Dank u, voormalig vicepremier, voor alles wat u in die rol hebt bereikt. U hebt een zeer interessante en uitgebreide uitleg gegeven, met een heldere blik en visie. Natuurlijk delen wij die visie niet volledig, dat is normaal. De meeste van onze vragen werden beantwoord. U hebt echter een heel politieke uiteenzetting gegeven en ik wil dan ook graag met u het politieke debat aangaan.

Ik wil eerst terugkomen op uw inleidende beschouwingen. Ik vond dat die nogal fatalistisch en misschien een beetje moralistisch waren. U zei dat wij niet goed voorbereid waren en het nu eenmaal met onze structuren moeten doen en de menselijke aard aanvaarden. *On a besoin de persévérance*, zei u. U zei dat onze maatschappij de realiteit moet leren aanvaarden zoals ze is overal ter wereld. Ik vind dat erg fatalistisch komende van een vice-eersteminister, terwijl er verwacht werd van de regering dat ze de crisis serieus aanpakte. U legt de verantwoordelijkheid ook ergens bij de burgers. Ik kom er straks nog op terug, maar ik denk dat het blind vertrouwen in de markt en onze ingewikkelde staatsstructuren de regering parten speelden en geen mogelijkheden gaven om de crisis op te lossen.

Het volk was zeker in het begin van de crisis gedisciplineerd en solidair. Ze wilden de maatregelen volgen en waren zich bewust van het gevaar. Maar een jaar later zijn ze dat beu, omdat de regering achter de feiten aanloopt en er maar geen einde aan de crisis komt. Of het nu gaat om de mondkmaskers of om de contactopsporing of om de vaccins, het is duidelijk dat de regering niet in staat is om die crisis te beheersen. In de plaats hebben de mensen drones, huiszoekingen en GAS-boetes gekregen, of daar werd alleszins mee gedreigd.

U zei dat bepaalde politici "creatieve destructie" wilden laten spelen om, als ik het goed begrepen heb, bedrijven failliet te laten gaan en de markt op te kuisen. Bedoelde u daar iemand precies mee? Er was de uitspraak van de CEO van Belfius, maar dat is geen politicus. Wij zijn van mening dat de overheid de zelfstandigen moet beschermen en helpen om de crisis te overbruggen, en dat is voor een stuk ook gebeurd. Graag toch verduidelijking wie u daarmee viseerde.

Uw verhaal over de mondkmaskers vind ik te gek voor woorden. Eigenlijk zegt u dat de industrie het niet kon, ook al hebben we een textielindustrie in België, met heel veel ervaring. De textielindustrie is hier te lande ontstaan, komende uit Engeland. De industrie kon het niet, maar de huisvlijt wel – huisvlijt was een nieuw woord voor mij. Dan rijst bij mij de vraag of we terug naar de middeleeuwen en de ambachtelijke productie moeten. Zo win je geen oorlog, ook geen oorlog tegen een virus.

Het is triestig om te zeggen maar Trump heeft het op dat vlak beter gedaan. Hij heeft een wet uit de Tweede Wereldoorlog bovengehaald om de bedrijven te verplichten bepaalde zaken te produceren. Hier was dat blijkbaar taboe. Uiteindelijk lag de oorzaak bij de markt, zoals u zelf hebt aangegeven. Onze textielindustrie wilde niet mee, omdat het niet winstgevend was, omdat de productie buiten Europa gebeurde en omdat ze misschien ook niet over de juiste machines beschikten. Maar die hadden ze wel kunnen importeren. Als men dan ziet dat arbeiders en vakbonden van Audi en Safran op eigen initiatief beademingstoestellen geproduceerd hebben in plaats van auto- en vliegtuigonderdelen, dan zat het probleem bij de industrietak die gewoon niet meewilde en bij de regering, die hem niet dwong om dat te doen. Met Geneeskunde voor het Volk hebben we ook hopen mondkmaskers geproduceerd, maar dat had op industriële wijze moeten gebeuren. Die technologie bestaat al lang.

Ik volg uw stelling over de lange productieketens en het feit dat we de knowhow van de productie in Europa in eigen handen moeten kunnen houden.

La **présidente**: Monsieur Warmoes, on vous a perdu pendant quelques secondes. Vous pouvez poursuivre.

Thierry Warmoes (PVDA-PTB): Je disais donc que nous soutenons tout à fait le fait que la production doive se faire au niveau européen. C'est là le niveau national pour nous. Il en est de même pour les mesures. Nous sommes donc d'accord sur ces points-là.

Mijnheer Geens, ik heb enkele vragen die ik specifiek aan u wil stellen omdat u jurist bent. U bent advocaat en professor recht aan de KUL. U hebt het gehad over de schriftelijke procedure tegenover het mondelinge pleidooi. Als ik u goed begrepen heb, zegt u dat het mondelinge pleidooi eigenlijk geen recht is. Het is de rechter die daarover beslist. Wij willen toch een lans breken voor het mondelinge pleidooi. Sommige mensen verdedigen zichzelf, want niet iedereen heeft een advocaat of kan zich die veroorloven. Er komt nu trouwens 21 % btw op de honoraria van de advocaten bij, terwijl die meestal al niet min waren. Het is alleszins duur. Was dat een uitzonderingsmaatregel of staat u achter het principe dat een mondeling pleidooi zomaar door een schriftelijk pleidooi kan worden vervangen? Volgens ons was dit in elk geval nadelig voor de verdediging van de burger. Het recht op verdediging is nochtans essentieel in onze rechtspraak.

Ik heb nog een tweede vraag aan u als advocaat en professor recht, over de GAS-boetes. Ik vond wat u daarover gezegd hebt interessant. U hebt gezegd dat geen enkele partij in de groep van 10 zich daartegen heeft verzet. U hebt tevens gezegd dat alle GAS-boetes die voor de regeling van 7 april werden uitgeschreven illegaal waren. Eigenlijk hebt u gezegd dat de balans negatief was. Dat interesseert mij omdat mijn burgemeester, de heer Prévot, daar een fervent voorstander van is. U zegt dat slechts een tiental Vlaamse gemeenten daarmee gewerkt heeft en dat het dus niet echt nodig was. Dat verwondert mij toch enigszins. Ik had daar graag wat meer over geweten. Werkten de overige dan met gerechtelijke boetes?

U weet dat de PVDA tegen die GAS-boetes is, omdat ze de scheiding der machten compleet schenden. Ook vanuit het gerechtelijk milieu en de advocatuur heeft men zich daartegen uitgesproken, omdat men de scheiding der machten niet zou respecteren, een essentieel principe in onze democratie.

Verder vond ik uw uitspraak dat er niets mooier is dan een grote nutteloze stock van beschermingsmiddelen wel mooi. Het klinkt natuurlijk wel een beetje cynisch, na de vernietiging van de stock net voor het uitbreken van de crisis. De vernietiging van die stock is uiteraard iets waar geregeld op is teruggekomen. Veel van de dingen die u hebt gezegd, kunnen wij helemaal onderschrijven, maar ik vind het alleen een beetje spijtig dat zij na de feiten komen en het is triestig om vast te stellen dat de schade wel werd toegebracht. Een roterende stock kan ook natuurlijk, waarbij het materiaal ingezet wordt in de reguliere zorg, als het over mondkmaskers gaat, net voor de vervaldatum verstrijkt, en dan steeds wordt aangevuld. Toch werd onder de regering-Michel, als ik het goed voorheb, de keuze gemaakt om de stock te vernietigen en niet te vervangen.

Wij moeten het natuurlijk ook hebben over onze staatsstructuur. Het was ook interessant om u daarover te horen. Ik heb van u geleerd dat de tafels gigantisch groot zijn, even groot als bij een vergadering van de eurozone. Over de asymmetrische opstelling van de Nationale Veiligheidsraad en het Overlegcomité had ik ook graag iets meer geweten. Wat bedoelt u met asymmetrische opstelling? Gaat dat dan over het gewicht van de regio's versus dat van de federale Staat? Hoe ziet u dat? Ik heb begrepen dat u zich daartegen uitspreekt, maar dat is ook weer een beetje vreemd, want CD&V heeft mee de staatsstructuur uitgetekend, misschien meer dan eender welke andere partij in ons land, als ik dat zo mag zeggen. CD&V is nu ook nog altijd voorstander van de regionalisering van de gezondheidszorg. Tegelijkertijd zegt u ook – dat onderschrijf ik wel – dat België eigenlijk al een te laag niveau is om de crisis aan te pakken. Ik heb daarnet al gezegd dat dat inderdaad op Europees niveau moet gebeuren.

U zei ook dat u zich hebt ingelaten met de vraag hoe wij die structuren kunnen verbeteren, maar ik heb daarop geen antwoord gevonden. Het is algemeen bekend dat wij vinden dat er op Belgisch vlak – aan het Europees niveau moeten wij nog verder werken – één commando moet zijn en dat de gezondheidszorg, net zoals het klimaatbeleid, federaal moet worden aangepakt. Zeker in een crisisperiode willen wij één centraal commando. U zei dat Doornik dicht bij Roubaix ligt dan bij Maasmechelen, maar ik gebruik een ander voorbeeld. Waver ligt ook dicht bij Leuven. Er wordt enorm veel van Brussel naar Vlaanderen gegaan, de grens wordt geregeld overgestoken, Hannuut ligt dicht bij Landen. Wij willen dat niet allemaal opsplitsen, wij vinden dat één federaal commando over de gezondheidszorg het model is dat wij in België moeten nastreven.

Misschien heb ik u niet goed begrepen, maar u zei het volgende in het Frans: “Les Régions doivent pouvoir choisir en fonction de leurs préférences.”

Limburg, Friesland, Pas-de-Calais, dat begrijp ik niet meer. Bent u er dan voorstander van dat alles op regionaal niveau wordt geregeld, want dat is weer een veel lager niveau? Als u dan spreekt over Limburg, is dat dan met of zonder Nederlands-Limburg, want Maasmechelen ligt dichterbij Maastricht dan bij Doornik en trouwens Maastricht ligt ook veel dichterbij Luik dan bij Doornik. Ik vind dus toch dat u met contradicties zit, met uzelf of met uw partij, dat laat ik in het midden, inzake die aanpak. Als u het op regio-schaal wil regelen, begrijp ik dat niet goed.

U had het er ook over dat de overheden dun bemand zijn. Ik weet het niet meer woordelijk, maar u zei dat alles naar beneden geschoven wordt. Wat wil u daar juist mee zeggen? U hebt ook gezegd dat wij het onmenselijke en het bovenmenselijke gevraagd hebben aan de mensen van Volksgezondheid, en dat die met te weinig waren op het centrale niveau. Misschien is er nu wel een uitzondering gemaakt voor Volksgezondheid. Dan wil ik er toch aan herinneren dat de huidige regering, de Vivaldiregering, een kaasschaaf hanteert in de ambtenarij en dat er ongeveer 5.000 jobs minder zullen zijn op het einde van deze legislatuur. Welke diensten zullen wij dan moeten missen bij de volgende crisis? Dat is natuurlijk de vraag. Ook dat is blijkbaar een les die bij de regeringsvorming niet geleerd is.

Tot slot wil ik nog twee punten aanhalen.

U hebt gezegd dat de experts een gigantische dienst bewezen hebben aan de natie, maar dat hun statuut en hun bezoldiging zeer beperkt zijn. Hebt u voorstellen ter zake? Wat klaagt u precies aan?

U betreurt, zo heb ik het toch begrepen, dat u geen verband hebt kunnen aantonen tussen de maatregelen en een vermindering van de pandemie. U sprak dan, meen ik, in het algemeen. Aan welke maatregelen dacht u?

Ik wil toch een link leggen met het feit dat wij sinds een maand of twee maanden weten dat 40 % van de contaminaties in de bedrijven plaatsvindt. Wij van de PVDA en Geneeskunde voor het Volk zeggen dat misschien al een jaar. Dat bleek al heel duidelijk uit de cijfers die daarover wel bestonden in Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. In België werd er bewust, ik kan het niet anders zeggen, niet naar die cijfers gekeken. Men wilde die realiteit niet onder ogen zien, wellicht onder druk van het patronaat, het VBO, het Voka, en hun andere vrienden. Dat wilde ik toch even duiden. Wilde u die link wel zien? Ik heb het natuurlijk niet over u als persoon, maar wilde de regering wel weten wat de effectiviteit van sommige maatregelen en de non-effectiviteit van andere maatregelen was? Wilde u wel weten welke maatregelen genomen moesten worden om de contaminaties in de bedrijven te verhinderen of zoveel mogelijk te beperken? Ik meen dat er een te relaxte houding was, en dat die realiteit niet onder ogen is gezien.

Ik zal het laten bij deze extra vragen, mijnheer Geens. Nog bedankt voor uw duidelijke uitleg.

Karin Jiroflée (Vooruit): Dank voor uw uiteenzetting en uw engagement tijdens deze crisis, mijnheer Geens.

Wij hebben uitgebreid kennis kunnen nemen van de contacten tussen de regering, Sioen en Deltrian voor de productie van mondmaskers. Wij vinden het overigens nog steeds een goede keuze om op twee sporen te werken, enerzijds een onmiddellijke aankoop van mondmaskers en ander materiaal om de kritieke stock, die er niet meer was, aan te vullen en anderzijds een investering in de lokale productiecapaciteit.

Eén zaak begrijp ik daarin echter nog altijd niet, ook niet na de uitleg van de heer De Backer. Hij verwees naar zijn aankoopbeleid en het gespecialiseerde team van Deloitte, dat op het hoogtepunt van de pandemie tientallen miljoenen chirurgische en FFP2-maskers naar ons land haalde tegen scherpe prijzen. Philippe De Backer was daar fier op. Dat is terecht. Dat heeft men toen goed gedaan, maar waarom is dat succes van het aankoopteam dan niet gebruikt om een oplossing te vinden toen men zag dat er niet genoeg mondmaskers waren voor de brede bevolking in mei, juni en juli? We wisten dat die markt volledig ontregeld was. Waarom werd er dan niet overwogen om nogmaals bijvoorbeeld 100 miljoen chirurgische mondmaskers via diezelfde weg, via dat team te bestellen en die te verdelen onder de bevolking? Die aankooprijzen lagen significant lager dan de prijzen van het Comeos-aanbod, lager dan de prijs die uiteindelijk werd overeengekomen met Avrox en veel lager dan de prijzen die in de supermarkt gehanteerd werden.

De gedachte dat wij voor de bevolking op dat moment niet de goedkoopste en efficiëntste oplossing voor de mondmaskers hebben gekozen, vind ik vreemd en ongemakkelijk. Ik veronderstel dat u op de hoogte was van het succes van het aankoopteam van de FOD Volksgezondheid. Waarom werd er niet overwogen om langs die weg de bevolking van mondmaskers te voorzien totdat het moment was aangebroken dat de lokale productie voldoende opgeschaald zou zijn? Kunt u daar nog even op ingaan?

La **présidente**: Je dois excuser Mme Fonck, qui a dû se rendre en commission des Affaires sociales. Monsieur Geens, elle vous remercie pour votre exposé.

Sophie Rohonyi (DéFI): Monsieur Geens, merci pour votre exposé, vos réponses, vos réflexions, vos recommandations qui nous offrent une vue très large sur cette gestion de crise et qui dépassent par conséquent votre département de la Justice. On sent qu'en tant que vice-premier, vous avez tiré de nombreuses leçons de cette gestion de crise parce que vous vous êtes beaucoup investi en tant que ministre de la Justice mais aussi en tant que vice-premier ministre, donc aussi au niveau du CNS. Vous avez déjà apporté beaucoup de réponses à nos questions mais je voulais encore m'attarder sur quelques points en particulier.

Le premier a trait au début de la crise. Vous dites que la réaction du gouvernement à la mi-mars a été rapide et forte mais que, malgré tout, une meilleure préparation aurait pu nous aider. Pouvez-vous nous dire concrètement ce qui nous a manqué?

Je me dois de revenir sur le volet prisons. Je vous ai beaucoup interpellé à ce sujet durant cette gestion de crise. Vous êtes notamment revenu sur le taux de contamination dans les prisons, qui aurait été nettement inférieur à celui observé au sein de la population. Sans doute, mais à quel prix? À côté de ça, la situation au niveau de la santé mentale mais aussi des tensions et violences observées entre gardiens et détenus a été à son paroxysme pendant de longs mois, en particulier en raison de la limitation des visites, essentiellement les familles et les services psychosociaux. Pouvez-vous nous dire quelles mesures concrètes ont été ou auraient dû être mises en place pour atténuer justement ces souffrances et ces tensions au sein des prisons, malgré les règles sanitaires?

Vous êtes revenu sur les visites virtuelles qui ont pu être mises en place. Mais comme j'avais déjà eu l'occasion de vous le dire à l'époque, ces visites virtuelles étaient soit insuffisantes soit n'étaient pas accessibles pour certaines familles de détenus. On a d'ailleurs vu que ce problème a pu être réglé ci et là par certaines associations, qui ont pu mettre à disposition de ces familles soit des locaux soit du matériel informatique. Est-ce qu'on ne pouvait pas autoriser les visites de familles en prison plus tôt, par exemple sur le modèle de ce qui a été fait dans les maisons de repos, moyennant des règles sanitaires strictes?

Toujours en ce qui concerne les prisons, vous dites qu'en avril 2020, seuls les détenus symptomatiques étaient testés parce que cela répondait aux recommandations de l'époque de Sciensano. Est-ce qu'on ne pouvait pas aller plus loin en les reconnaissant comme des groupes davantage exposés au risque d'infection parce qu'ils sont dans des lieux où il y a une promiscuité assez importante, et donc les soumettre à des tests de manière plus régulière, comme c'était d'ailleurs demandé à l'époque par Amnesty International notamment?

À l'instar de ma collègue, Mme Gilson, je voudrais revenir sur la question des sanctions en cas de non-respect des mesures sanitaires. Certains experts qui ont été auditionnés en commission de l'Intérieur, dans le cadre de l'avant-projet de loi pandémie, ont parlé de l'effet contre-productif de ces sanctions, voire même d'un sentiment de défiance grandissant des citoyens à l'égard de la police et de la justice. L'OVB plaide pour une plus grande gradation et une plus grande individualisation des peines prévues. Est-ce une position que vous partagez, avec le recul qui est le vôtre aujourd'hui? Reconnaissez-vous que certaines sanctions étaient disproportionnées par rapport à la gravité des faits reprochés?

En ce qui concerne les mesures sanitaires en tant que telles, vous avez dit qu'il n'y avait pas toujours de lien entre la gravité de la crise et l'efficacité des mesures. Pouvez-vous nous dire ce qu'a fait concrètement le gouvernement pour tenter d'établir ce lien? Des études scientifiques menées en Belgique ont-elles été sollicitées par des experts ou par certains membres du gouvernement? Pourquoi de telles études n'ont-elles pas été davantage réalisées pour asseoir ou non la légitimité et donc l'efficacité des mesures?

Lors de son audition, Mme Wilmès a reconnu que certaines mesures reposaient davantage sur des considérations politiques que sur des considérations scientifiques. Comme elle n'a pas répondu à ma question de savoir quelles mesures elle visait concrètement, je me permets de réitérer ma question. Ainsi, monsieur Geens, quelles sont les mesures qui étaient davantage fondées sur des considérations politiques que scientifiques?

Concernant les masques et les filtres, vous avez dit que les commandes de filtres et de masques n'étaient pas liées, ce qui pouvait justifier que M. Goffin était compétent pour les masques et que vous l'étiez pour les filtres.

Le problème réside dans le fait que lors de la conférence de presse qui a eu lieu à l'issue du CNS du 24 avril, la première ministre a annoncé que chaque habitant du Royaume allait recevoir gratuitement au moins un masque en tissu et deux filtres. Au regard de ce qui précède, reconnaissez-vous que les citoyens ont espéré recevoir, avant juin, des masques et des filtres compatibles? Estimez-vous que la communication au sujet de ces masques et de ces filtres a été suffisamment claire?

Enfin, s'agissant du fonctionnement des organes d'avis, vous nous dites que la difficulté a été de combiner les avis du RMG et du RAG mais aussi les décisions du Centre de Crise, qu'il y avait des doublons. Pouvez-vous nous dire à quel niveau exactement se sont situés ces doublons? Les autres anciens ministres auditionnés ne semblent pas tous d'accord sur ce point.

Je vous remercie infiniment pour vos réponses ainsi que pour tout le travail que vous avez prodigué durant cette crise.

La **présidente**: Monsieur Geens, je vous propose de répondre, à moins que vous n'ayez besoin de quelques minutes pour agencer vos réponses. Il reste une heure de commission. En fonction de la longueur de vos réponses, on verra s'il est possible d'organiser des répliques ou pas. Commençons sans plus tarder.

Koen Geens: Madame la présidente, je vous remercie pour vos questions très intéressantes. Je suis heureux d'avoir été écouté. Vous ne savez pas quel plaisir cela donne à l'homme, sans doute avec une certaine vanité qui m'est propre, d'être écouté avec attention. Ce sont des investissements en temps et en énergie qui sont considérables. Dans cette mesure, je ne peux vous remercier suffisamment.

Mevrouw Ingels, ik denk dat de rol van het Parlement in een ideale wereld bestaat in het aannemen van een kaderwet. Indien het mogelijk is, stapt dan de bevoegde minister, of het nu van Justitie, Economische Zaken, Binnenlandse Zaken of Volksgezondheid is, in het Parlement af voor de maatregel wordt gepubliceerd. Dat is des te beter. Dat zal niet altijd gaan. We hebben ervaren dat het snel moet gaan. Op woensdag 24 maart 2021 heeft de regering maatregelen afgekondigd die vandaag in het *Belgisch Staatsblad* verschijnen en morgen in werking treden. Daarin is het Parlement moeilijk in te schakelen. Maar ik geloof heel sterk in een duidelijke kaderwet en in het rekenschap geven achteraf.

Naar mijn gevoel is dit Huis bedoeld om in een crisis permanent de ministers te controleren. Zij moeten zich de hele tijd komen verantwoorden voor wat zij door de spoed, zonder controle van het Parlement tot dan toe hebben moeten doen. Precies dat heb ik in de periode april-mei-juni 2020 geprobeerd, voor wat mijn bevoegdheden betreft, met name zoveel mogelijk naar het Parlement komen om zo ruim mogelijk te antwoorden op alle mogelijke vragen. Parlementsleden horen immers zaken die een minister niet hoort. Het gebeurt dus niet enkel om het Parlement een plezier te doen. Er komen altijd vragen van op het terrein naar boven, waar men als minister nog nooit van gehoord heeft. Met een minimum aan constructiviteit, waarvan alle parlementsleden blij geven, krijgt men een enorme feedback over wat er op het terrein gebeurt en zo kan men dat ook verbeteren.

Ik pleit dus niet voor het volhouden van een regime op basis van ministeriële besluiten zoals dat nu bestaat. Wat ik daarnet heb willen aantonen is dat het ging over de zes eerste maanden. Op 17 maart 2020 zijn wij gebombardeerd tot regering met volwaardige functies, zonder dat te weten, bij wijze van spreken. Het was een crisis die men nauwelijks in die mate had zien aankomen gecombineerd met een politieke crisis.

Als ik misschien iets te weinig in de zijspiegels gekeken heb in de periode februari 2020, was dat omdat ik zelf met een opdracht belast was in het kader van de vorming van een regering en hier en daar mogelijk iets gemist heb. Ik heb mijn kabinet nog bevraagd. Het blijkt dat we pas op 27 februari 2020 voor het eerst in de plenaire regering zelf, in IKW, over de zaak hebben geconfereerd. Dat was immers tot dan toe bij de vakministers gebleven.

Er zijn veel vragen gesteld over de filters. Ik zal proberen een globaal antwoord te geven, zonder in herhaling te vallen. Ik heb mezelf daarstraks immers al voldoende herhaald.

Wat was het probleem met die regering? Ik zou op dat vlak om enige begrip en empathie durven vragen van uw kant. Op 4 mei hadden wij de exit na de maanden maart en april. In twee maanden tijd kregen we dus te maken met een lockdown, die we moesten regelen, en daarna een exit. Dit in een minimum van tijd. Alle normale mechanismen zijn toen maximaal ingezet om tot een snelle besluitvorming te kunnen komen. Dat betekent dat men instructies krijgt en men zich vervolgens een mening vormt.

On se forme une opinion. Pendant tout le mois de mars, honnêtement, moi, personnellement, j'ai vraiment pensé que les masques n'étaient pas utiles pour les citoyens. J'avais consulté l'Organisation mondiale de la santé. J'entendais les experts parler et pour ma part, je crois qu'ils parlaient honnêtement. Ce n'est que par une intuition politique que le gouvernement commence à penser que peut-être il faudrait quand même faire quelque chose à cet égard. C'était fin mars. C'est pourquoi la première ministre me demande de l'aider pour trouver les gens dans le monde du textile pour se réunir autour de la question et ce, pour plusieurs raisons, chers collègues.

Mevrouw Jiroflée vroeg waarom de gewone maskers niet herbruikbaar waren. Kijk, het mondk masker dat ik nu draag is niet wasbaar en moet telkens betaald worden. Men dacht aanvankelijk dat de stoffen mondk maskers die in de Aziatische landen vaak worden gebruikt, en momenteel ook hier door velen worden gebruikt, en wasbaar zijn, misschien een oplossing waren. Bovendien dachten wij tot 4 mei dat wij dat soort chirurgische maskers moesten verbieden voor privégebruik omdat er niet voldoende zouden zijn voor de medische sector. De eerste minister heeft dus nooit de bedoeling gehad om het aankoopteam van voormalig minister De Backer te kortwieken.

Ik heb in die periode verschillende ziekenhuisapotheken opgebeld. Daar heerste paniek over de hoeveelheid maskers. Wij zaten in maart dus met twee overtuigingen in ons achterhoofd: de maskers zijn niet nodig voor de burgers en we moeten alle resterende hoeveelheden aan de ziekenhuizen schenken, omdat er een tekort is. Dat was toen echt de overtuiging. Daarna begonnen er stemmen op te gaan dat we ervoor moesten zorgen dat we niet tekortschoten, want geleidelijk aan veranderden de meningen. De Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) is toen toch van mening veranderd. We voelden dat ook aankomen. De aanbeveling van de RMG van 17 april heeft echter lang op zich laten wachten. Als we daarop hadden gewacht, waren we nooit op tijd klaar geweest.

Een verstandige ploegleider – in dit geval was dat de eerste minister – werkt op verschillende sporen tezelfdertijd. Er moest in het een en ander worden voorzien, als de exit er op 4 mei moest komen. U herinnert zich allicht de conferentie van 24 april waarop mevrouw Wilmès het ook had over sjaals en bandana's. Dat was omdat de tijd beperkt was. Ik denk dat zij op dat moment drie sporen bewandelde, waarvan zij ons misschien niet meteen heeft gezegd om welke sporen het ging. Dat moet haar echter ruimschoots worden vergeven omdat zij ervoor moest zorgen dat er resultaat was.

Er is al veel verwezen naar Comeos. Zij zouden beschikt hebben over een stock van 20 miljoen. Zij zouden die kunnen aankopen hebben. Philippe De Backer was daarmee bezig, maar dat was zijn domein. Ondertussen hield collega Muylle de deur dicht voor de verkoop van dat soort maskers aan de burgers. Na mijn vergadering met de *textiliens* en andere contacten was ik tot de vaststelling gekomen dat België onmogelijk stoffen mondk maskers zelf zou kunnen produceren voor de maand mei en juni. Dat ging gewoon niet.

Er wordt door sommigen gelachen, of toch mild geglimlacht, en ik begrijp dat, met het woordje 'huisvlijt'. Maar in de Vlaamse omgeving was er een hele beweging tot stand gekomen waarin men die mondk maskers zelf aan het maken was. Dat was nu eenmaal zo. Volksgezondheid had dat gepropageerd via zijn website. En bijvoorbeeld de Vlaamse vrouwenorganisatie Ferm had zich daar massaal opgegooid. Er waren dames die er tot honderd per dag stikten. Het probleem van die maskers was dat ze niet dicht genoeg geweven waren en dat ze dus niet genoeg bescherming boden tegen het viruspartikel. Daarom moest die filter daarin. De premier is blij met de oplossing van de filters en zegt dus dat die zal toegepast worden. Ik zeg niet dat 7 miljoen euro niet veel geld is.

Monsieur Prévot, je ne dis pas ne pas comprendre que certaines communes ne les ont pas vraiment distribués. Je le comprends très bien; et ce n'est pas grave. C'est comme cela. Mais j'avais déjà, à partir du 15 avril, pris contact avec les associations de communes des trois Régions pour faire en sorte que le transport soit réglé en temps utile. Chaque commune, chaque ville fait ce qu'elle veut. M. Goffin a opté pour le canal des pharmaciens. Là aussi, il y a beaucoup de masques qui n'ont pas été récoltés par les citoyens. Nous ne savons jamais quel sera le résultat d'une telle action. Cela dit, le troisième volet, la troisième fusée était alors la commande de la Défense. Mais peut-être voulez-vous me faire reconnaître que la communication était imparfaite. Je crois avoir communiqué aussi bien que possible, dans les circonstances de l'époque, sur les chaînes francophones et néerlandophones. La même chose pour M. Goffin. Mais pour tout vous dire, c'était tout à fait inutile de faire produire des masques qui répondaient eux-mêmes aux normes AFNOR et encore d'y insérer des filtres qui y répondaient aussi. C'était un double usage qui était inutile. Peut-être n'avons-nous pas

très bien communiqué, c'est bien possible. Mais il était clair que les filtres étaient destinés à être insérés dans des masques autoproduits. Par après, *with hindsight* en anglais, il est très facile de dire: "Vous auriez dû faire ceci." Mais ce que je constate, c'est que le 4 mai, il y avait des masques dans les magasins, les masques de Comeos, qui devaient être payés. Ce que je constate, c'est qu'à partir du 4 mai, on distribue des filtres dans toutes les communes et que beaucoup de citoyens s'étaient mis à l'autoproduction de ces masques. Et au mois de juin, on distribue les masques commandés par la Défense.

Il n'y avait pas, au sein du gouvernement, un débat sur qui va faire quoi, moi je veux faire ceci et moi je veux faire cela. Vous vous imaginez que j'aurais préféré ne pas intervenir dans cette histoire des masques. Comme la Belgique s'est amusée avec moi, vous vous imaginez que j'aurais préféré ne pas le faire. Et vous vous imaginez que M. Goffin n'aurait vraiment pas demandé de commander ces masques Avrox. Dieu sait comme il a souffert en raison de cela. Dieu sait combien il a souffert! Mais nous l'avons fait parce que nous étions volontaires. Dans une telle crise, tout le monde doit être volontaire. Je crois que M. De Backer avait assez de boulot comme ça. Il ne pouvait pas du tout garantir qu'il aurait trouvé les masques nécessaires pour le 4 mai. S'il avait pu, tant mieux!

Ik hoorde de heer Warmoes meermaals de woorden 'Amerika' en 'opeisingen' uitspreken. Ik zou naïef zijn als ik toen zelf nooit over opeisingen zou hebben nagedacht. Ik kan u wel garanderen dat wij met opeisingen op 4 mei in België nooit voldoende mondkmaskers in textiel zouden hebben gehad voor de hele bevolking. Ook niet met een productie van synthetische maskers in België. Men moet dus goed nagaan wat men in die beperkte periode kan doen. Als men naar de tijdslijn kijkt en men ziet dat we beginnen op 1 maart, dan is het wel erg spectaculair wat we tegen 4 mei al hebben bereikt, ondanks alle terechte kritiek die ik heb gehoord.

Ik zou de indruk hebben gegeven dat ik al vroeger op de hoogte had moeten zijn. Ik denk dat het mevrouw Creemers was die dat zei. Ik zou toen misschien alerter zijn geweest als ik niet zo gefocust was op de regeringsvorming. Dat is dan ook een fout die ik volledig op mij neem.

Wat de gevangenis betreft, hebben we de draaiboeken toegevoegd aan de documenten, in bijlage 3. Daarin zult u alle instructies en verwijzingen terugvinden. De gevangenis houden op dit moment hun knowhow bij.

De discussie met de FOD Financiën, waar mevrouw Depoorter naar verwijst, is mij onbekend. Ik zou ze mij misschien herinneren als ik al mijn dossiers van destijds nog bij me had maar dat zijn enkele honderden dozen, die ik niet allemaal opnieuw heb geopend naar aanleiding van deze hoorzitting.

Monsieur Prévot, je vous demande de ne pas chercher quelque chose dans cette distribution des responsabilités des différents ministres. En fait, nous nous sommes entendus extrêmement bien. J'étais en tandem avec M. Goffin pour le rapatriement et il a fait cela excellemment; avec Mme Muylle pour tout ce qui concerne l'économie; avec M. Ducarme pour les faillites. On a bien travaillé ensemble. De temps à autre, on s'est sans doute accaparé des compétences de l'autre, avec le consentement de l'autre parce qu'il y avait trop de travail. Ce n'est pas si grave de faire cela. Imaginez si installé dans ma chaise, j'avais refusé au motif que ce n'était pas dans les compétences de la Justice et que je n'eusse rien fait! Ce n'est pas l'idée que j'ai d'un effort collectif dans de telles circonstances.

En ce qui concerne la police et la politique criminelle, je crois honnêtement que M. Maxime Prévot, M. Close et M. De Wever ont fait une bonne chose avec les SAC. Quand j'ai dit que nous en avons tiré les leçons, c'est parce que la mesure n'était pas populaire. Les SAC n'étaient pas vraiment utilisées par les communes. Il y avait des discussions idéologiques autour des SAC. Il faut en effet réaliser que ce n'est pas simple; c'est une mesure considérée comme une mesure locale qui, selon certains, n'est pas vraiment garantie par la séparation des pouvoirs. On fait attention. Pour être clair, il y a un appel auprès du tribunal de police comme maintenant pour les amendes policières et judiciaires. Ce sont les mêmes incriminations. Les amendes sont aussi importantes. C'est seulement celui qui est chargé de leur exécution, des PV et celui qui récolte les fonds qui est différent. Les SAC auraient pu être un succès mais ne l'ont été que dans certaines villes. C'est la raison pour laquelle le gouvernement y a finalement renoncé parce que les SAC initialement n'étaient pas prévues pour des infractions de cette nature. Même si l'Intérieur envoyait des modèles à nombre de communes pour prendre un règlement, la plupart des communes ne l'ont pas pris et n'ont pas aimé. Elles ont demandé de laisser faire le judiciaire, considérant que ce n'était pas à elles de le faire. Très bien, alors on renonce et on dit que c'est comme cela. Je crois honnêtement que les amendes étaient importantes pour obtenir un effet de prévention. Personne au kern+10 ne s'est opposé à une amende de 250 euros, justement pour permettre un effet préventif suffisant. Je peux m'imaginer que certains l'ont trouvée trop dure mais, en même temps, il fallait

faire "à la guerre, comme à la guerre". Il y a des moments où ce n'est pas facile de faire respecter certaines mesures par une population qui n'en voit pas toujours l'utilité, ce qui est très bien pour moi mais, en même temps, il faut un peu maintenir l'ordre.

Men vraagt mij wat de beste leidingstructuur zou geweest zijn in deze omstandigheden. Ik heb dat niet voorhanden, zoals ik zei. Zou ik het weten, ik zou het u zeggen. Ik kan alleen zeggen dat het gemakkelijker was tijdens de terreurcrisis en tijdens de financiële crisis, doordat er toen niet zo veel mensen betrokken waren. Als u de parlementaire debatten van destijds zou bekijken, dan zou u zien dat die ook geanimeerd waren, maar niet in dezelfde mate. Dat verschil werd dus teweeggebracht door de betrokkenheid van iedereen.

Quelqu'un, je pense que c'était M. Prévot, m'a questionné au sujet du commissaire corona. Je ne vois plus M. Prévot maintenant, mais peut-être qu'il m'écoute encore. Dans mon exposé, j'ai expliqué qu'au début, quand je proposais M. Vanthemsche pour le RMG, je croyais que c'était peut-être quelqu'un qui, parce qu'il avait maîtrisé la crise de la dioxine, aurait pu maîtriser cette fonction de commissaire corona le 1er mars. Pourquoi n'a-t-on pas fait cela plus tôt? C'est la question. Je pense qu'il fallait trouver l'homme ou la femme apte pour la situation, avec un rang hiérarchique et une expérience correspondants à ce rôle. M. Pedro Facon était quelqu'un que j'aurais aimé voir dans la fonction depuis très longtemps, mais même lui a eu des difficultés à se tenir debout dans la crise, pendant le dernier trimestre. C'est ce que j'ai voulu dire par le fait qu'il n'y a pas assez d'hommes et de femmes au SPF Santé publique, ainsi qu'au bien-être en Flandre par exemple. Trop peu de gens ont dû trop en faire.

C'est important de vouloir considérer ceci en fonction des recommandations que vous allez faire. Quand j'ai dit "trop poussé en bas", je ne parlais pas des Régions ou des entités fédérées. Mais j'ai voulu dire que le budget de la Santé publique et des bien-être régionaux est tel, c'est un montant tellement énorme - prenons 50 milliards, par rapport à la celui de la Justice qui est de 2 milliards ou encore à celui des Finances qui est aussi de 2 milliards - qu'il faut s'offrir plus de centralisation. Peu importe si c'est au niveau des entités fédérées ou de l'État fédéral pour cette question. La crise est plus durable que la crise financière et plus durable que la crise du terrorisme.

Ik ben bang dat ik verkeerd begrepen zal worden wat de wetenschappelijkheid van de maatregelen betreft. Dat is opnieuw zelfkritiek, die u niet verkeerd mag verstaan. Wat ik bedoel is dat het voor een beleidsvrouw of -man heel nuttig zou zijn als iemand hen zegt: "Kijk, mijnheer Geens, mevrouw Wilmès, mevrouw De Block, mijnheer De Backer, zoveel miljoenen contacten per dag kunnen we verdragen voor de besmettingsgraad naar een niveau stijgt waarop we mogelijk onze ziekenhuiscapaciteit zullen overbelasten. Als u een plateau wilt hanteren dat zo hoog ligt, dan moet u rekening houden met zoveel miljoen contacten en deze of gene maatregel laten dat toe." Dat is waarvan ik droom, namelijk van algoritmes en statistieken die dit toelaten. Zo kan men immers aan de mensen uitleggen waarom men het ene doet en niet het andere. Waarom hebben we voor de ene oplossing gekozen, als een andere oplossing hetzelfde resultaat qua besmettingen had opgeleverd? Wij hebben voor een oplossing gekozen met hetzelfde resultaat die politiek beter ligt. Dan zou bijvoorbeeld een regio kunnen zeggen dat ze, nemen we het voorbeeld van Rheinland-Pfalz, niet de scholen zullen sluiten, maar wel de winkels. Dat geeft namelijk hetzelfde resultaat. Als men weet dat dat hetzelfde resultaat geeft qua besmettingsrisico, als dat mogelijk is, dan kan men een politiek voeren en preferenties tot hun recht laten komen. Anders is het niet zo gemakkelijk om dat te doen. Over de hele wereld hoor ik experts constant zeggen dat we het aantal miljoenen contacten moeten beperken. Persoonlijk wil ik dan weten welk resultaat samenhangt met welke oplossing. Dat is blijkbaar bijzonder moeilijk te zeggen. Dat maakt politiek voeren ook heel moeilijk.

Men vraagt mij wat ik bedoel met '*persévérance*'.

C'est Guillaume d'Orange que je vise avec la persévérance! Il n'est point besoin de réussir pour persévérer. Je ferai une comparaison approximative. Quand je me dis que j'ai cinq kilos de trop, je fais de mon mieux pendant trois mois: je fais du vélo, etc. et je perds les cinq kilos. Du coup, je ne dois plus trop faire de vélo. Mais alors c'est le yo-yo et je reprends du poids. Dans une crise, il est important de tenir un certain niveau de mesures, je crois. Je le pense aujourd'hui. Ce n'est pas ce que je pensais à l'époque. Ne prenez pas cela comme une critique du gouvernement Wilmès. On pense toujours que cela va bientôt finir. On vit sur une *deadline*. Tout à l'heure, je rentre à la maison. J'aurai fait mon devoir et je ne travaillerai donc plus ce soir. Je suis ainsi. Je suis pareil. Supposons que le monde se trouve en état permanent de pandémie et certains pessimistes essaient de nous faire croire que ce sera le cas. Il faut trouver les niveaux critiques et les plateaux qui nous permettent de vivre. Il faut pouvoir persévérer sans croire que demain ce sera fini.

Une fois de plus, nous avons mis la perspective à l'été. C'était d'abord le printemps. Aujourd'hui, je n'en sais plus rien. Il faut, je crois, trouver les plateaux de contamination et de mesures nous permettant de mener une vie raisonnable en ces circonstances. C'est cela que j'ai voulu dire au travers du mot "persévérance". Sauf si vous voulez atteindre zéro contamination! Mais là, je ne crois pas que notre population (et je parle en mon nom)... Nos citoyens ont été très disciplinés, je le sais. Nous ne sommes pas asiatiques! Il n'y a rien à faire et nous n'avons pas l'autorité non démocratique pour l'imposer, soyons clairs!

De solidariteit op Europees niveau is belangrijk.

Monsieur De Maegd, je ne pourrai vous l'exprimer en français, mais en néerlandais on dit: "het hemd is nader dan de rok". Cela veut dire que c'est la même chose entre les provinces, les communes. L'Europe n'est pas différente de nous, nous sommes l'Europe. Donc, les interdictions d'exportation qu'on lance au niveau européen, c'est toujours la même question: c'est d'abord moi et ensuite les autres! Peut-être, pour survivre dans une pandémie, il faut réfléchir. Pour pouvoir survivre soi-même, il faut que l'autre survive. Donc, il faut être solidaire, non seulement parce qu'on veut être bon mais aussi pour faire en sorte que l'autre puisse survivre, parce qu'il me fait survivre. Quand je n'infecte pas l'autre, il ne va pas m'infecter, et inversement.

En ce qui concerne le rêve que j'ai mentionné... De heer Warmoes begreep dat niet, zei hij.

Ik wil geen conclusies trekken voor het heelal, alleen voor de pandemie. Dan droom ik van een Europa dat alleen met regio's werkt. Ik weet niet of het nationale niveau op zulke momenten belangrijk is. Misschien wel als doorgeefluik. De bestuurlijke regio's zijn enerzijds te klein, maar de landen zijn anderzijds veel te groot om een goed beleid te kunnen voeren, dat ook afgestemd is op de noden van de mensen, als men dat niet correct in kaart brengt. Dat geloof ik oprecht. Daarmee ben ik niet een bepaalde staatsvormingsmethode aan het bepleiten. Ook geen defederalisatie, geen refederalisatie. Wees gerust, mijnheer Warmoes, ik ben voor een verdere verdeelstatelijking van de gezondheidszorg. Maar om een pandemie te bestrijden heeft men Europa nodig en relevante regio's. Daar kan men alleen maar van dromen, en dat zal ook niet voor morgen zijn. Pas op het moment dat we onze soevereiniteit op monetair vlak hebben opgegeven, hebben we de schulden crisis kunnen afwenden. Elke keer weer komt het erop aan om de vraag te stellen of onze soevereiniteit nuttig is om een optimaal resultaat te bereiken. Pas als we ze delen, kunnen we een optimaal resultaat bereiken. Daarom geloof ik in een Europese oplossing. *Je rêve, c'est beaucoup trop tôt.* Een Italiaans ziekenhuis heeft baat bij een Beiers ziekenhuis.

Si les Bavaois acceptent que les Italiens du Nord viennent chez eux et inversement, c'est beaucoup plus utile que de transporter ces gens de Turin à Naples, si vous comprenez ce que je veux dire.

Mijnheer Warmoes, als u na alles wat ik al gezegd heb, denkt dat ik een fatalist ben, dan vergist u zich. Ik ben het tegendeel van een fatalist. Alleen gebruik ik voortdurend de metafoor van de mens voor die van de samenleving en de staat. Ik heb een zeer positief mensbeeld en ik hoop dat ik dat voldoende illustreer. Maar ik ben zelf zwak en ik bega zelf veel vergissingen. Ik ben ook niet zo volhardend, want dan zou ik vijf kilo minder wegen. In die zin moet men dat verdisconteren op het moment dat men een crisis aanpakt.

Over die creatieve destructie wil ik alleen nog zeggen dat we het heel lastig vinden om in geval van nood noodwetgeving te accepteren. Eric Dirix, hoogleraar en voorzitter van het Hof van Cassatie, heeft daar trouwens twee prachtige artikels over geschreven. Die houding is typisch voor juristen met een bepaalde vorming. Men kan niet alles op dezelfde manier doen in tijden van nood, zoals een gezondheids crisis. Er spelen dan heel andere mechanismen. Ik zou u er willen op wijzen dat de gezondheid ons meer na aan het hart ligt dan de veiligheid. Ik heb ervaren dat het veel gemakkelijker is voor de burger om noodwetgeving te accepteren als het om zijn of haar gezondheid gaat dan wanneer het gaat om zijn of haar veiligheid. Dat is een vaststelling, geen waardeoordeel.

Madame Rohonyi, j'en viens au prix que nous avons payé dans les prisons pour le niveau de contamination que nous avons atteint. Je pense que je pourrais être d'accord sur le fait que, peut-être, la visite et la visite intime ont été rendues possibles un peu tard, par rapport au besoin de contacts humains qui existait chez nos prisonniers. J'en ai parlé à plusieurs reprises avec les syndicats aussi. Honnêtement, la question, en fin de compte, est celle-ci. Si jamais il y avait eu une vraie pandémie dans les prisons, quel drame aurions-nous eu!

Met de beelden hoe het er in de rusthuizen aan toe ging op bepaalde momenten - los van hoe dat kwam en of er bezoek mocht komen of niet -, meen ik dat de discipline die we hebben betracht in de gevangnissen, uiteindelijk heilzaam is geweest. De maatschappelijke onrust die daaruit zou zijn voortgekomen, zou immers

pijnlijk geweest zijn. Ik wil er ook op wijzen dat de maatregelen die we genomen hebben om een beetje minder bevolking te hebben, onder de omstandigheden bij mijn weten nergens in een echt negatief gevolg geresulteerd hebben. Met andere woorden, de gevangenen die tijdelijk vrijgelaten zijn, hebben zich onder omstandigheden gedisciplineerd gedragen.

Madame Rohonyi, vous avez également évoqué la question du lien entre les mesures et les contaminations.

J'ai lu la littérature de M. Kahneman, prix Nobel d'économie, sur l'intuition de l'expert. C'est finalement cette dernière qui nous a guidés, avec une appréciation politique de temps à autre marginale, de temps à autre moins marginale, tout au long de cette crise. L'expert sait, fort de son expérience, de son expertise, ce qui pourrait se produire, sans en être certain. Certains scientifiques ont énormément de confiance dans l'*expert intuition*, contrairement à d'autres. Mais, dans la mesure où l'expert a de l'expérience, et dans la mesure où le virus est un minimum prédictible et prévisible, on n'avait pas d'autres guides à qui se confier. Même si vous avez découvert et si vous découvrirez encore beaucoup de fautes, beaucoup d'erreurs, je crois pouvoir dire que la cohabitation entre les experts et les politiques ne s'est pas trop mal passée.

Dat waren de antwoorden die ik u heb kunnen geven op de verschillende vragen die u mij gesteld heeft.

Ik heb misschien niet geantwoord op de erediensden. Daar wil ik toch nog wel iets over zeggen. Wij hebben in deze hele crisis een bijzonder constructieve medewerking ervaren van alle erediensden.

U moet zich goed rekenschap geven van het feit dat, indien wij in gevangenissen de ramadan hadden moeten laten respecteren door de islamitische gevangenen, dit een drama zou geweest zijn. Welnu, de Moslimexecutieve heeft de gevangenen vrijgesteld van de ramadan. Indien het Offerfeest gevierd zou geweest zijn midden in de crisis, zou dat een drama geweest zijn. De Moslimexecutieve heeft dat niet gevraagd en er ook niet op aangedrongen, maar is ermee akkoord gegaan. Hetzelfde geldt voor het Pinksterfeest van de christelijke en de joodse godsdiensten. Op elk moment hebben wij de medewerking gekregen van die godsdiensten, omdat zij vreesden dat er contaminaties zouden ontstaan door een te grote vrijheid. Daarbij werd steeds het voorbeeld gegeven van de erediensden die nog had plaatsgevonden in Mulhouse en een gigantisch aantal besmettingen tot gevolg had gehad.

Is men soms te streng? Zonder twijfel. Maar in die omstandigheden geldt dat men beter te streng is dan niet streng genoeg, gelet op het feit dat er mensenlevens op het spel staan. Ik kan niet genoeg zeggen hoe de leiders van de erediensden zich maximaal hebben ingeschakeld in een sanitair beleid dat zorgde voor gerustheid op dat vlak.

Laat ons zeggen dat de gelovigen zich daar ook bij neergelegd hebben, wat volgens mij een bijzonder harde les is geweest voor een aantal van deze mensen, die ze liever niet hadden geleerd. Maar toch is dat met grote opoffering gebeurd.

Daarmee heb ik volgens mij geantwoord op de meeste van uw vragen.

La **présidente**: Nous vous remercions, monsieur Geens. Comme il nous reste encore un peu de temps, un dernier tour de répliques est possible.

Barbara Creemers (Ecolo-Groen): Ik heb geen bijkomende vragen maar zou wel graag mijn waardering uiten voor de diepgaande analyses die we hebben gehoord en voor het feit dat er is aangedurfd om enige introspectie te doen naar wat er een volgende keer beter kan. Ik wil de heer Geens bedanken voor al zijn inzet.

Patrick Prévot (PS): Merci, monsieur Geens, pour cet exercice et ces réponses très complètes. Vous m'aviez cherché du regard quand vous étiez en train de me répondre. J'étais au téléphone à ce moment-là mais je n'ai pas perdu une seule goutte de ce que vous avez pu m'apporter comme réponses complémentaires. Pour tout cela, je vous remercie, ainsi que pour votre discours sincère, sans langue de bois. Je pense très sincèrement, comme je l'ai dit tout à l'heure lors de mes questions, que cette audition va nous éclairer pour nos recommandations notamment.

Thierry Warmoes (PVDA-PTB): Ik wil de heer Geens bedanken voor zijn antwoorden. Op sommige zaken is hij ingegaan. Ik zou graag nog twee uur langer het debat met hem voeren, want uiteraard heeft de PVDA meningsverschillen over bepaalde zaken. Die tijd is er echter niet.

Ik wil wel nog iets vragen over die creatieve destructie. Daar is de heer Geens niet verder op ingegaan. Wat bedoelt u daar precies mee? Misschien kunt u daar nog even verder op ingaan?

In elk geval dank ik de heer Geens voor de klare wijn die hij heeft geschonken en voor de zelfkritiek waarvan hij heeft getuigd.

Koen Geens: Ik wil graag nog twee dingen zeggen.

Ten eerste, wat die creatieve destructie betreft. Ik ga die kroon niet ontbloten, mijnheer Warmoes. Bovendien herinner ik me ook niet precies wie dat heeft gezegd. Ik weet alleen wat ik heb geantwoord. De creatieve destructie is een concept van Joseph Schumpeter, een grote Amerikaanse econoom die jarenlang aan de Harvard-universiteit heeft gedoceerd. Weinigen weten dat hij de Oostenrijkse minister van Financiën was, onmiddellijk na de eerste wereldoorlog. Hij heeft daar een enorme destructie achtergelaten en moest dus wel creatief zijn. Ik geloof zelf niet zo dramatisch in creatieve destructie.

Ten tweede wil ik met de beste bedoelingen zeggen dat ik in dit verhaal vaak troost heb gezocht in het boek 'La Peste' van Albert Camus.

Vous serez peut-être étonnés d'apprendre que j'ai lu *La Peste* d'Albert Camus à plusieurs reprises au cours de la crise. C'est un livre de sagesse. En réalité, il s'agit de la Deuxième Guerre mondiale, la peste étant une métaphore pour celle-ci. Cependant, même si nous oublions ce statut de métaphore, ce qu'écrit l'auteur à propos des épidémies et de l'attitude humaine dans une telle crise offre des leçons de sagesse pour toujours.

Het bestaat ook in het Nederlands, in een prachtige vertaling bij De Bezige Bij. Het leest als een trein, en heel de tijd zult u denken: ah ja, dat ben ik ook tegengekomen, dat heb ik ook gezien, ja, zo zijn wij eigenlijk wel. Camus is een geniale auteur. Het boek heeft mij enorm geholpen.

Er is een man in dat boek, een zekere dokter Rieux, die het volgende zegt: "Je ne réfléchis pas trop. Il y a des malades et il faut les guérir." Ik meen dat het dat is wat de politiek ook in zulke omstandigheden doet: *il y a des malades, et il faut les guérir*. Dat dit via improvisatie gebeurt, zeker in een wereld die al zo lang geen pandemie meer gekend heeft, is niet anders dan normaal, meen ik.

Maar wij moeten er lessen uit leren, en ik vertrouw erop dat u dat zult doen, en dat de jongeren onder u over dertig jaar nog zullen zeggen: bij die pandemie hebben wij dat gedaan; wij moeten dat opnieuw doen, maar beter.

La **présidente**: Monsieur Geens, merci pour votre intervention complète et pour votre discours qui amènera certainement à méditer ce week-end, ou à revoir nos lectures. Merci pour cela, parce que cela nous a amenés autre part dans le débat.

L'audition se termine à 14 h 53.

De hoorzitting eindigt om 14.53 uur.